ДИВОВИЖНІ ПРИГОДИ ХЛОПЧИКА ЮРЧИКА ТА ЙОГО ДІДА

Фантастична повість

ОДНОГО ЛІТНЬОГО ДНЯ...

I

Все це сталося одного чудового літнього дня.

Хлопчик Юрчик разом з дідом та бабунею приїхав з міста на дачу відпочивати. Дід цілу зиму й весну дуже багато працював, а бабуня йому допомагала, і їм обом давно вже треба було як слід відпочити. А Юрчик хоч і не працював, і навіть ще до школи не ходив, та все ж і він з полегшенням зітхнув, приїхавши сюди.

— А чого він з полегшенням зітхнув? — спитаєте ви.

А ось чого: цілу зиму він ходив у дитячий садок, і там йому завжди казали "цього не можна" і "того не можна" та "ти ще малий". А коли він приходив з дитячого садка, вдома тато й мама починали говорити те саме!

Хлопчик Юрчик не був якимось неслухняним пустуном. Він ніколи не робив того, про що сказано "не можна". Але, самі розумієте, не дуже-то приємно весь час слухати отакі вказівки, а головне — нагадування про те, що ти ще малий!.. Так вже на світі заведено, що спочатку людина мала, а потім зростає, і сама вона в цьому не винна. Так навіщо ж нагадувати про таку неприємну річ — що ти ще малий і не можеш бути цілком самостійним? Це образливо і дошкульно.

Вихователька в дитячому садку так казала, тато й мама казали, а от дід та бабуня ніколи не казали таких слів.

Вони розмовляли з Юрчиком, як з рівним. І якщо інколи й виявлялось, що чогось не можна робити, то це не вони казали, а Юрчик сам здогадувався і, звичайно, того не робив. За таких умов він навіть ще краще поводився, ніж вдома або в дитячому садку.

Мабуть, тепер кожному зрозуміло, що хлопчику Юрчику теж було від чого стомитися і від чого відпочити тут, на дачі, разом з дідом та бабунею.

Отже, був чудовий літній день.

Дід та бабуня посідали в садку біля веранди на розкладних кріслах і почали відпочивати. А хлопчик Юрчик знайшов десь у комірці свій торішній грузовик з підйомним краном, прив’язав до нього мотузку і з страшним гуркотом катав навколо будинку. Один раз оббіг навколо будинку, другий раз оббіг, третій раз оббіг... Страшний гуркіт наповнив увесь садок, було дуже весело. І ніхто й не думав казати, що "цього робити не можна".

— Ех, ех, — сказав раптом дід, — що ж це ти, дорогий товаришу, нераціонально використовуєш техніку? Машина зношується без усякої користі.

Юрчик спинився.

— А що мені з нею робити корисне? — спитав він.

— Як то — що? От бачиш, день жаркий, добре було б зараз скупатись в озері. Та хоч і недалеко туди йти, але ми з бабунею так стомилися, що нам важко. От і відвіз би ти нас до озера своєю машиною!

Юрчик посміхнувся і недовірливо глянув на діда: невже з ним жартують, як з якимось малюком-немовлятком? Не може бути, дід не такий!..

— Що ж ти мовчиш? Невже не згодний? — спитав дід.

— Звичайно, я згодний, — промовив Юрчик, — тільки ж моя машина...

— Для нас замала? — швидко закінчив дід думку внука. — Про це ти можеш не турбуватись: зараз ми з бабунею проковтнем зменшувальні таблетки і станемо цілком підхожими пасажирами для цієї машини.

— А! — сказав хлопчик Юрчик. — Тоді все гаразд.

Він зовсім не здивувався.

А ви, напевне, здивувались? Ви, мабуть, ніколи не чули про якісь зменшувальні таблетки?

Для того, щоб все було ясно, треба вам розповісти, що Юрчиків дід був дуже вчений винахідник. Він завжди винаходив різні дивовижні речі, таке, чого ніхто ніколи й не бачив і не чув. Юрчик добре знав про це і давно вже звик до того, що від діда можна чекати найнеймовірніших речей. Тому він і не здивувався.

— Дістав чи сам винайшов? — спитав Юрчик діда, коли той, зайшовши на хвилинку до кімнати, виніс звідти дві невеличкі коробочки.

— Винайшов, звичайно, — недбало відповів дід. — Ось у цій коробочці — зменшувальні таблетки. Проковтнеш одну — станеш зразу меншим. Ми з бабунею проковтнемо одразу по три, щоб стати такими, як годиться для твоєї машини.

І він розкрив одну коробочку: в ній лежало кілька блискучих рожевих таблеток, схожих на цукерки-драже.

— А як же знову стати великим? — спитав Юрчик.

— Питання це мені подобається, — сказав задоволено дід, — воно свідчить, що ти вмієш логічно мислити. Адже чого б були варті мої зменшувальні таблетки, якби не можна було б потім знову повернутись до попереднього стану.

І він розкрив другу коробочку.

— Ось подивись: це друга частина мого винаходу. Збільшувальні таблетки. Щоб стати знову таким, як був досі, треба ковтнути стільки ж таблеток, скільки ти проковтнув зменшувальних. От і все.

Ці таблетки теж були блискучі, схожі на цукерки, тільки зеленого кольору. Юрчик з великою цікавістю подивився на них.

"А якщо зовсім зменшувальних не ковтати? — подумав він. — Просто проковтнути збільшувальні — тоді можна зразу стати великим? От було б добре!"

Тільки він хотів спитати про це діда, як бабуня схопилася з крісла.

— Як їхати купатись, то треба їхати! — рішуче сказала вона. — Бо мені потім буде ніколи, обід варитиму.

— Авжеж, не будемо гаяти часу! — сказав і дід.

Він подав бабуні три рожеві таблетки, взяв і собі стільки ж, і вони їх одразу з’їли. Навіть водою не запили.

В ту ж хвилину Юрчик побачив, що його дід, — такий високий, кремезний, ще не зовсім старий чоловік, в окулярах, з довгою, ще не зовсім посивілою бородою, — почав хутко зменшуватись і разом з ним зменшувався весь його одяг, і окуляри, і довга борода, і навіть автоматична ручка, що визирала з нагрудної кишені його полотняної куртки...

І бабуня — теж досить висока й огрядна, і ще не зовсім стара жінка, — стала зменшуватись з такою ж швидкістю, як і дід, разом з усім, що було на ній надіто. І з усіх речей залишилися такого ж розміру, як були раніш, тільки дві коробочки з чудодійними рожевими та зеленими таблетками, які дід завчасно поклав на східці веранди.

Нарешті дід та бабуня далі вже не зменшувалися: вони стали зовсім малесенькі, з Юрчикову долоню завбільшки. Щоб розмовляти з ними, Юрчикові довелося сісти навпочіпки та ще й нахилити голову.

— Трохи перебільшив, себто переменшив, — сказав дід. — Можна було й двома таблетками обійтись. Ну, та нічого, тобі легше буде нас везти. Посадови нас у машину, та обидві коробочки не забудь покласти туди ж, та й поїдьмо!

Юрчик обережно взяв спочатку бабуню, потім діда і посадовив їх у машину. Грузовик для них був завеликий — туди можна було посадовити з півсотні отаких дідів та бабунь!

— На чому ж сісти? — сказала бабуся. — Не на твердому ж. Розтрясе!

— Я підкладу носову хустинку! — сказав Юрчик.

Він збігав і приніс дідову носову хустку, розстелив її в передній частині кузова, посадив там діда й бабуню, а в задню частину кузова поклав коробочки з таблетками.

Поїхали!

II

Озеро було зовсім недалеко від їхньої дачі, і Юрчик знав дорогу до нього як свої п’ять пальців.

Спочатку він обережно звіз машину з гірки, притримуючи, щоб вона занадто не розкотилась. Далі стежка вилася по рівному, заплавним лугом, вкритим рясною високою травою, зеленими кущами та розкиданими тут і там деревами — старими гіллястими дубами і такими ж старими осокорами.

Стежка була добре находжена, гладенька. Машина хоч і гуркотіла всіма своїми розбовтаними жерстяними деталями, але йшла рівно, не трясла. І через це Юрчик все прискорював і прискорював ходу і нарешті побіг підтюпцем, весь час оглядаючись — як там себе почувають дід з бабунею?

А вони себе почували, мабуть, непогано: весь час оглядались на всі боки, щось одне одному показували й говорили, — а що саме, Юрчик не чув, бо голоси в них були тоненькі, — і весело сміялись.

Юрчик побіг швидше.

Тут раптом якась суха гілочка потрапила під колесо, і машину сильно трясонуло.

— Обережніш, будь ласка! — загорлав на весь голос дід, щоб Юрчик зміг його почути.

— Ой діду, пробач, я ненавмисно! — сказав Юрчик і вже не так швидко, але не спиняючись, довіз своїх пасажирів до озера.

Там він висадив обох на м’який білий пісок біля самої води. Тепер можна буде чудово скупатись!

— Ну, давайте скоріше збільшуватись! — гукнула бабуня. — Не поліземо ж ми в воду отакими крихітними, нас риба з’їсть.

— Не турбуйся, зараз збільшимось, — сказав дід. — Юрчику, давай сюди коробочку з зеленими таблетками.

Юрчик нахилився до машини, зазирнув у задню частину кузова та так і завмер — в машині лежала тільки одна коробочка!..

Де ж друга?

Може, закотилася в інший куток кузова? Ні, нема.

Може, висаджуючи пасажирів, він випадково й коробочку вийняв? Ні, ніде не видно.

— Що ж це ти? — крикнув дід. — Чого ти загаявся?

Юрчик шморгнув носом.

— Одної коробочки нема! — сказав він зніяковіло.

— Нема?! Якої?! — вигукнув злякано дід.

— Не знаю!

— Так відкрий швидше коробочку, ту, що є, і подивись — які таблетки.

Юрчик схопив коробочку, відкрив, подивився...

— Рожеві... — злякано вимовив він.

Бабуня сплеснула руками. Дід докірливо глянув на неї і сказав бадьоро:

— Нема чого впадати в розпач. Ясно, що коробочка випала, коли машина через недбалість водія наскочила на якусь перешкоду.

Юрчик ще раз зніяковіло шморгнув носом.

— Але, на щастя, — казав дід далі, — це сталось зовсім недалеко звідси. Отже, не гаючи часу, біжи, Юрчику, стежкою на те місце, і я певен, що ти швидко знайдеш пропажу.

— А ми? — злякано спитала бабуня.

— А ми поки що тут посидимо, позагораємо, — посміхнувся дід.

Юрчик не примусив себе довго просити — він вже біг щодуху стежкою в той бік, звідки вони приїхали.

Ось кущ калини, вкритий зеленими ще ягідками. Ось праворуч — гіллястий дуб, ліворуч — старий осокір. Ще кілька кроків, і він добіжить до того місця, де наїхав на суху гілку. Справді, он-он попереду біліє щось... Так, це, звичайно, загублена коробочка!

І раптом Юрчик побачив здалека, як з густої трави на стежку щось стрибнуло. Стриб, стриб! — просто до коробочки.

Юрчик зупинився. Він зразу здогадався — це була жаба, звичайна жабка середнього розміру... Але — хоч і не дуже приємно в цьому признаватись — Юрчик не те що боявся, а просто дуже не любив жаб.

Вони якісь слизькі, стрибають... і ще не відомо, куди їй заманеться стрибнути!.. Краще не мати з ними діла.

І ось через це Юрчик зупинився, не добігши до коробочки, і вирішив перегодити, поки жабка піде собі далі своїм шляхом.

Але це була його жахлива помилка!

Жабка зовсім не збиралася йти далі. Вона простувала саме до коробочки, яку, мабуть, ще здалека помітила. Ось вона вже доскочила до неї, роззявила пащу, висолопила язика... Раз, раз, раз! — і в одну мить всі зелені таблетки одна за одною зникли в її пащі. Юрчик з розпачливим криком кинувся до неї.

Але було вже пізно.

З неймовірною швидкістю жабка почала збільшуватись. Вона стала така, як велике яблуко, потім, — як футбольний м’яч, потім — як порося, як теля... і ще зростала й зростала!.. Якою вона там стала нарешті, Юрчик вже не бачив, бо, не чекаючи, що буде далі, він повернувся і кинувся тікати, охоплений нечуваним жахом. Лише відбігши на чималу відстань, він наважився озирнутися і побачив, що велетенська жахлива істота зробила перший незграбний стрибок в його напрямку. Тоді вже Юрчик не озирався більше, а помчав уперед з швидкістю звуку, — а це така швидкість, яку можуть перевищити тільки реактивні літаки і космічні ракети!

Десь далеко позад себе він почув нечасті важкі вдари об землю — це стрибало страховище.

"Треба залізти на дерево!" — майнула думка в Юрчиковій голові. Він вже наглянув високого-превисокого осокора поблизу від стежки і намірявся кинутись навпростець до нього, коли нова думка вщент знищила першу:

"А дід і бабуня? Страховище миттю добереться до них і проковтне, як жалюгідних комашок! Треба бігти до них, рятувати їх!"

І з останніх сил хлопчик Юрчик все з тою ж швидкістю побіг далі.

Ось він вже й біля озера.

— Діду! Бабуню! Рятуйтесь! Жабка проковтнула збільшувальні таблетки і скаче сюди!.. Це не жабка, це велетенське страховище! Он-он, дивіться, воно вже побачило нас! Що робити?..

Дід і бабуня подивилися туди, куди показував Юрчик, і побачили страхіття. Бабуня ойкнула і в ту ж мить знепритомніла. Але дід — недарма він був дуже вчений винахідник!.. Він зразу ж ляснув себе долонею по лобі і вигукнув:

— Бери швидше коробочку із зменшувальними таблетками і кинь її назустріч потворі!

Не роздумуючи, Юрчик схопив коробочку, кинувся назустріч велетенській жабі і, щосили розмахнувшись, кинув здалека коробочку просто їй під ноги.

Страховище не роздумувало теж: одним змахом свого довжелезного язика воно підхопило коробочку з усіма таблетками й проковтнуло її.

І Юрчик з дідом побачили, як жахлива істота враз стала зменшуватись, швидко-швидко, і за кілька секунд перед ними вже була звичайна жабка, середнього розміру й зовсім не страшна.

Юрчик схопив прутика і тільки-но хотів підбігти ближче до неї, щоб прогнати її геть, коли враз у небі промайнула велика тінь — це налетів лелека. Гострим дзьобом він влучно схопив жабку і проковтнув її.

Раптом... дід з внуком аж завмерли від здивування: мабуть, зменшувальні таблетки мали таку могутню силу, що подіяли й на лелеку, коли він проковтнув жабку з цими таблетками в шлунку. Лелека раптом став зменшуватись, тільки вже не так сильно, як жабка. Він перетворився на невеличку пташку і полетів геть, напевно, дуже здивований з такого перетворення.

— Цієї небезпеки ми позбулися, — сказав дід, — тепер, мабуть, доведеться тобі, Юрчику, якнайшвидше везти нас додому. Ми не гарантовані від нових неприємних зустрічей і небезпек.

Бабуня, яка тим часом вже прийшла до пам’яті, спитала стурбовано:

— А вдома в нас є ще збільшувальні таблетки?

— Нема! — відповів дід.

Бабуня ойкнула знову і знепритомніла ще раз.

Юрчик з дідом сприснули її водою з озера, привели до пам’яті, посадили в машину, і Юрчик, на цей раз вже без будь-яких пригод, привіз її з дідом додому.

III

Коли нарешті вони опинилися на своїй веранді, дід сказав:

— Не треба вдаватися в розпач. Наше становище складне, але не безнадійне: на наше щастя, в місті, в моїй лабораторії, ще є деякий запас виготовлених мною таблеток. Отже, поміркувати треба лише над тим — як їх звідти дістати?

— Я поїду і привезу! — рішуче сказав Юрчик.

Дід кивнув головою.

— Я теж так думаю. Ключ від лабораторії ти візьмеш в кишені мого літнього пальта, а де саме знайти таблетки, я тобі поясню. Справа тільки в тому, що без моєї записки тебе можуть не пропустити на територію нашого інституту. Отже, треба написати записку. Спробуємо!

Юрчик приніс аркушик паперу, дід витяг з нагрудної кишені свою автоматичну ручку, — як ви, мабуть, пам’ятаєте, вона зменшилась разом з дідом, — і почав писати.

Але... нічого з того не вийшло. Якщо дід писав звичайним своїм почерком, літери виходили такі дрібнесенькі, що ніхто б не розібрав написане, навіть за допомогою лупи. Коли ж дід спробував намалювати величезні (для нього!) літери, щоб їх вільно могла б прочитати звичайна людина, то вони вийшли страшенно кострубаті і не мали нічого спільного з дідовим почерком.

— Таку записку ніхто не визнає, скажуть, що це фальшивка! — зітхнув дід. — Доведеться писати записку на друкарській машинці, а вже підписати її якось зумію... Неси сюди, Юрчику, мою друкарську машинку!

Юрчик швидко приніс із кімнати дідову машинку: вона була невеличка, легка. Дід на ній завжди писав різні листи й наукові праці.

Але хто ж писатиме? Адже, в порівнянні з дідом, машинка зараз була така велетенська, що він просто не зміг би дотягнутись до належних літер.

— Писатимеш ти! — сказав дід Юрчикові.

Юрчик почервонів як варений рак.

— Я ж... ще не вмію писати! — пробелькотів він.

— Але літери знаєш?

— Знаю...

— В даному разі цього досить! — сказав дід. — Сідай за машинку, вкладай в неї папірець... це ти вмієш робити, я знаю.

Юрчик знову почервонів і здивовано поглянув на діда: невже дід знає, що Юрчик не один раз пробував писати на машинці? Коли нікого не було в кімнаті, він потайки вкладав у машинку папір і вдаряв по чорних кружечках з білими літерами. І ці літери чітко відбивалися на папері, зовсім по-справжньому!.. Але Юрчик думав, що про це ніхто не знає.

— Вкладай, вкладай! — повторив дід, підморгнувши. — Дуже добре, що ти маєш досвід в цій справі.

Юрчик перестав соромитись, сів за машинку, вклав папірець і почав писати. Дід стояв поруч з машинкою і казав йому, яку літеру треба вдарити, щоб вийшло потрібне слово. І — що б ви думали? — все вийшло дуже добре. На записці було написано — дід прочитав вголос:

"Прошу пропустити мого внука до моєї лабораторії" — і підпис діда, який йому таки вдалося зробити малесенькою авторучкою.

— Гроші на дорогу візьмеш в кишені мого пальта, там же, де й ключі від лабораторії. Сядеш на автобус, доїдеш до Наукової вулиці...

Тут раптом в розмову втрутилася бабуня.

— Розумні люди, а таке вигадали! — вигукнула вона обурено. — Та хіба ж ти, діду, не розумієш, що Юрчик може сісти не в той автобус? І не там, де треба, вийти? І що він казатиме, якщо люди в автобусі почнуть дивуватись і розпитувати, куди це їде сам такий... — бабуня запнулася, — не зовсім дорослий хлопець? — закінчила вона.

Дід похитав головою — так, вона мала рацію... Але, як завжди, він швидко придумав, що робити.

— Я поїду з тобою разом! Візьмеш мене в кишеню, тільки щоб ніхто мене не побачив... бо, розумієш, незручно якось: мене в місті знають, та ще й чимало є моїх учнів, студентів... Мені б не хотілося, щоб хтось із них побачив мене у такому вигляді. Але я сховаюсь в твоїй кишені і підказуватиму тобі — що треба робити і що казати.

— Отак буде краще, — погодилась бабуня.

Юрчик запропонував, щоб і бабуня разом з ними поїхала до міста, у нього в кишенях помістяться обоє. Але бабуня відмовилась — вона так стомилась, що краще залишиться на дачі й відпочине.

— Тільки не затримуйтесь, — сказала вона, — бо інакше я дуже хвилюватимусь.

Дід з Юрчиком знали, що вона завжди з усякого приводу хвилюється, і намагалися не завдавати їй зайвих хвилювань. Вони пообіцяли їй не затримуватись. Тоді вона примусила їх перед дорогою поїсти, бо не можна ж вирушати натщесерце. Обіду не було, звичайно, бо зварити не було кому, але всі троє добре наїлися хлібом з ковбасою та молоком. Для діда й бабуні Юрчик дрібно накришив хліб і ковбасу, а молоко налив у малесенькі блюдечка для варення.

Потім Юрчик переодягнувся, посадив діда в кишеню, прикрив носовою хусточкою, попрощався з бабунею і вирушив до автобусної зупинки.

На зупинці, на щастя, нікого не було. Юрчик дуже побоювався, що він тут зустріне когось із дачних сусідів, і почнуться розпити... Добре, що цього не сталось.

Незабаром вдалині показався автобус.

— Діду, йде! — тихенько проказав Юрчик. — Наш чи не наш?

— А що ти на ньому бачиш? — спитав дід.

— Щось написано: одне слово починається на "О", а друге на "К"!

— Значить, наш!

Автобус підійшов і зупинився. Юрчик спритно зліз на приступку, з приступки — всередину машини і простягнув кондукторці гроші, які він весь час тримав напоготові в руці.

— Тобі куди? — спитала кондукторка.

Юрчик трохи розгубився, але дід з кишені шепнув: "Кажи — до Наукової!" Він так і сказав.

— Правильно! — сказала кондукторка, поглянувши на монети, що їй подав Юрчик, і відірвала йому квиток.

— Дивіться — такий малий, а сам їде, та ще так впевнено поводиться! — сказала якась товста жінка. — І як тільки батьки пускають?

— Вони тепер з пелюшок батьків не слухають! — пробуркотів якийсь похмурий дядя з газетою.

— Ні, тут щось не те... Ви бачили, як він брав квиток, казав куди їде? Може, це зовсім не дитина, а доросла людина, ліліпут? — висловила свій здогад друга жінка, худорлява.

— Яка нісенітниця! — обурилась товста, — Хіба ж зразу не видно дитину? Зараз я його спитаю... Хлопчику, куди це ти їдеш і де твої батьки?

"Повторюй за мною, тільки ввічливо!" — прошепотів дід. І Юрчик якнайввічливіше проказав те, що йому підказувано:

— Якщо це вас цікавить, громадянко, можу повідомити, що я їду в своїх справах, а мої батьки зараз перебувають у відрядженні. А ви куди їдете, якщо це не секрет?

Товста жінка аж відсахнулася. Похмурий дядя відірвався від своєї газети і зацікавлено подивився на Юрчика поверх окулярів. А худорлява голосно зашепотіла:

— От бачите, бачите! Я ж казала, що це ліліпут! Доросла людина!..

— А чого ж він одягнутий, як мале хлоп’я: короткі штанці, шкарпетки... Ліліпути одягаються, як дорослі люди! — не здавалася товстуха.

— Тепер і дорослі носять короткі штани-шорти! Це ж модно!

— Ну, та то стиляги!

— А може, й серед ліліпутів є стиляги? От і ходять по-модному!

Юрчик не став прислухатися до цієї розмови, а тим паче брати в ній участь. Він пройшов наперед і сів на вільному місці біля вікна. Серце його схвильовано калаталось. Але дід, який сидів у його кишені біля самого серця і тому виразно чув це калатання, заспокійливо зашепотів:

— Нічого, нічого, Юрчику! Адже я з тобою!..

Далі й справді все йшло добре. Товста й худорлява жінки та похмурий дядя невдовзі потому вийшли з автобуса, а новим пасажирам не було ніякого діла до якогось хлопчика, що сидить собі тихо і нікому не заважає. Вони, напевне, думали, що його мама теж їде в цьому ж автобусі, тільки сидить десь ззаду, а може, і зовсім нічого не думали про це...

До того ж загальну увагу пасажирів автобуса раптом привернуло до себе те, що було за вікнами: автобус в цьому місці йшов по мосту через річку, зовсім невеличку річеньку, яка тільки під час весняної повені ставала інколи великою й повноводою. Але зараз була вже не весна, а літо, і повінь давно скінчилася й річка увійшла в свої береги. Та сьогодні здивовані пасажири побачили, що ця річка знову, як навесні, поширшала, здулася, завирувала...

Всі припали до вікон, залунали вигуки подиву, розгублені запитання — що це сталося з річкою?!. Міст давно залишився позаду, а в автобусі ще довго точилися про те суперечки та пересуди.

Таким чином, на Юрчика ніхто вже не звертав уваги, і він з дідом у кишені без будь-яких пригод доїхав до міста, а там і до Наукової вулиці.

Кондукторка голосно оповістила назву зупинки, отже, Юрчик і без дідової підказки здогадався, що треба виходити. І він вийшов, і пішов до інституту — тут йому не один раз доводилось бувати в діда, і дорогу він знав. Страшно було тільки одне: як він розмовлятиме з сторожем біля воріт?

Сторож біля воріт суворо подивився на Юрчика і спитав:

— Чого тобі, малий?

Юрчика неприємно вразило таке звертання. Але він не дав і взнаки, що це його зачепило. Він чемно привітався і подав сторожеві дідову записку.

"Пропустити до лабораторії", — прочитав сторож уголос, — Але ж професора нема, він у відпустці. Що ти там робитимеш, в лабораторії?

Юрчик — тик, мик, не знає, що відповісти... Але дід не дрімав!

— Проказуй за мною! — прошепотів він з кишені. І Юрчик впевнено повторив те, що йому підказував дід:

— Так, дід у відпустці, але сьогодні він приїхав сюди, й ми з ним разом на дачу поїдемо...

Все це була, як бачите, чистісінька правда: адже дід і справді сьогодні приїхав сюди і збирався разом з Юрчиком — і з таблетками! — їхати на дачу. Але сторож зрозумів це зовсім інакше: він подумав, що професор, себто Юрчиків дід, приїхав ще зранку і жде внука в своїй лабораторії.

І він пропустив Юрчика у ворота.

Добре, що дідова лабораторія містилася в окремому будинку серед густого саду, де зараз, в робочий час, нікого не було. ї через те ніхто не побачив, як Юрчик пихтів і сопів, намагаючись відімкнути ключем тугий замок лабораторії; як дід, висунувшись з кишені, щосили допомагав йому порадами і як кінець кінцем, просунувши в ушко ключа паличку, двері пощастило відімкнути.

IV

— Уф, нарешті! — сказав дід, як тільки Юрчик переступив поріг лабораторії. — Перш за все вийми мене швидше з своєї кишені, бо мені набридло сидіти на чомусь липкому!

Юрчик витяг діда і впевнився, що й справді в кишені було щось липке: це була цукерка, яку Юрчик ще вчора залишив у кишені цієї курточки. Вона розтала від спеки, а може, й від того, що на ній сидів дід... І тепер дідові полотняні штани були всі в липкій цукерковій начинці.

— Це не біда, — сказав дід, — в мене тут є мої робочі штани, я зможу переодягтись. Діставай швидше таблетки! Ти не можеш собі уявити, як мені не терпиться знову стати нормальною людиною!

І він показав Юрчикові на полицю, де в скляних слоїках, пляшечках та картонних коробочках стояли різні винайдені дідом таємничі речовини.

Полиця була висока. З великими труднощами Юрчик присунув до неї столик, на столик поставив стілець і поліз нагору.

— Так! Добре! — підбадьорював його дід. — Не бійся! Простягни руку праворуч! Он там,біля великої банки з жовтого скла, стоять дві круглі коробочки! Такі, як бувають з зубним порошком. Знайшов? Чудово! Бери їх і злазь. Обережно!!!

Та вже пізно було казати "обережно"! Юрчик похитнувся на своїй вишці, вхопився обома руками за полицю і не впав, — але обидві круглі коробки полетіли додолу, розкрилися і всі таблетки разом розкотилися по підлозі...

— Вони всі змішалися, і збільшувальні, і зменшувальні! — злякано скрикнув Юрчик, хутко скочуючись вниз і кидаючись підбирати таблетки.

— От бачиш, як добре, що я зробив їх різного кольору! — сказав дід. — Почекай підбирати, швидше зсади мене з цього стільця на підлогу!

Опинившись на підлозі, дід прожогом кинувся до таблеток, схопив одну по одній три таблетки зеленого кольору і проковтнув їх.

Через якихось десять хвилин після цього з лабораторії поквапливо вийшли дід з внуком. Дід, — знову такий же високий, кремезний, як раніше, в полотняній куртці і синіх робочих штанях, — замкнув ключем двері лабораторії, взяв Юрчика за руку й пішов разом з ним до воріт.

— Ну що? Знайшов дідуся? — спитав сторож і, привітавшись із дідом, додав: — Меткий у вас внучок, професоре!

Вони попрощалися із сторожем і швидким кроком поспішили до зупинки автобуса. Саме в цей час закінчився робочий день і з цього інституту та з інших сусідніх установ повиходили на вулицю робітники, й службовці, і наукові працівники. Вони йшли поодинці й по двоє, й купками, і багато хто з них віталися з Юрчиковим дідом. Він розкланювався на всі боки, але не зупинявся й ні з ким не розмовляв, — адже не можна було затримуватись, бабуня напевно давно вже хвилювалась!

Ще здалека можна було побачити, що на зупинці автобуса робиться щось незвичайне. Там зібралося страшенно багато людей, чути було галас, обурені вигуки. Дід з Юрчиком приєдналися до юрби і втрутилися в розмову.

З перших же слів вони з’ясували, що автобуса в їхньому напрямку дуже давно не було. Оце допіру сюди приходив автобусний диспетчер і заявив, що його зараз можна й не чекати. На трасі сталася аварія: внаслідок великих гроз із зливами, що пройшли останнім часом у верхів’ях річки, ця річка неймовірно розлилася, вийшла з берегів і

підмила міст на шосе. Зараз аварійна бригада терміново ремонтує його, але автобусний рух зможе відновитися годин через п’ять, не раніш.

Люди бідкалися, обурювалися й зітхали, але нічого не поробиш! Потроху всі порозходилися: одні вирішили перебути десь у місті, поки не піде автобус, а другі — таких було небагато — пішли собі пішки. Вони зміркували, що через річку можна й човном перевезтися.

— Що ж нам робити? — спитав дід. — Затримуватись нам аж ніяк не можна. А йти пішки — далеченько, аж п’ятнадцять кілометрів. Звичайно, коли б я був трохи молодший, то це була б для мене дрібничка, і не такі відстані ходив... Але зараз серце не те. Та й ти не дійдеш.

— Я, може, й дійду, я ж не маленький! — зауважив Юрчик.

— Ніхто й не каже, що маленький, — сказав дід, — але це не має значення, оскільки не зможу йти я. Що ж, ти мене покинеш чи на руки візьмеш?

Юрчик зітхнув.

— От якби ти, діду, знову став зовсім маленький, а я став великий!..

— Стій, стій, стій! — раптом перебив його дід. — Це ж ідея! Я можу ковтнути зменшувальних таблеток і знову зменшитись, а ти проковтнеш збільшувальні і станеш великий. Серце в тебе здорове, отже, тобі нічого не варт буде відмахати п’ятнадцять кілометрів зі мною в кишені!

Юрчик аж застрибав з радощів.

— Ой, діду! Як ти добре придумав! Я ж з самого початку все хотів попросити в тебе таблеток, щоб збільшитись... Я стану великий, та так і зостанусь, добре, діду? Ти дозволяєш?

— Ну, про це вже потім поговоримо, — сказав дід, — зараз наша єдина мета — якнайшвидше добратися до бабуні. Проте, все треба робити розумно й помірковано. Перш за все слід перевірити: скільки збільшувальних і зменшувальних таблеток ми маємо в своєму розпорядженні?

Дід витяг з кишені круглу коробочку, в якій лежали тепер разом усі таблетки. Адже вони були різного кольору і можна було не боятись їх переплутати.

— Тут усього одинадцять таблеток, — сказав дід, — сім зелених і чотири рожеві. Три зелені треба одразу ж одкласти для бабуні. Ти зараз проковтнеш одну зелену. Цього вистачить, щоб стати великим, як добрий двадцятилітній парубок. Я проковтну три рожеві... Можна було б і дві, щоб не так сильно зменшитись, ну та нехай тобі буде легше мене нести!.. Дістався додому, я ковтну останні три зелені, щоб повернутися до нормального стану, а ти — останню рожеву, щоб теж стати знову самим собою...

— Ді-і-ду! — раптом прохально заскиглив Юрчик, зовсім наче якийсь малий капризун, — нехай я не ковтатиму рожевої... нехай я залишусь великим...

— Годі! — суворо промовив дід. — Я вже сказав: про це поговоримо потім. Отже, ходімо кудись у затишне містечко, хоча б у цей темний під'їзд. Не можемо ж ми прилюдно зменшуватись і збільшуватись!

За хвилину з темного під'їзду вийшов високий парубійко і; коротких штанях, рожеволиций, здоровий, найспортивнішого вигляду. В нагрудній кишені його куртки сидів малесенький дідок, на цей раз підстеливши під себе чисту носову хустку, щоб не вимазатись у рештках цукерки... Ви, напевно, самі розумієте, що Юрчикова куртка збільшилась разом із своїм хазяїном і що в її кишені дідові було зовсім просторо. Він добре бачив усе,

що робиться назовні, крізь малесеньку дірочку, а його, звичайно, не бачив ніхто.

Швидким кроком Юрчик попрямував до автостради. Дід пошепки підказував йому, куди треба йти.

Ось вони вже незабаром вийдуть за межі міста. І тут раптом Юрчик відчув, що йому страшенно хочеться їсти. Адже перед тим, як вирушати в дорогу з дачі, він був такий збуджений і схвильований всією подією, що не приділив достатньої уваги ковбасі та молоку. І це тепер далося взнаки.

— Діду, — сказав потихеньку Юрчик, не припиняючи ходи, — діду, можна я куплю булочку або бублик? Мені їсти хочеться...

— Ні, не можна! — рішуче відрізав дід.

— Ой ді-і-іду! Чому не можна! Я ж не затримаюсь! — заскиглив Юрчик.

— Ти що, друже, забув, що ти не малюк? — докірливо сказав дід. — Повинен розуміти, що я кажу "не можна" не через якусь мою примху, а через серйозні об’єктивні причини.

— Які це об’єктивні? — не зрозумів Юрчик.

— А от які. На які гроші ти купуватимеш? На оці? — і дід витяг з кишені і показав Юрчикові кілька срібних і мідних монеток завбільшки з зернятко проса і пару дрібнесеньких клаптиків паперу, в яких тільки з великими труднощами можна було впізнати паперові карбованці.

Гроші, що були в дідовій кишені, зменшилися разом з ним!

Тут Юрчик згадав, що і в нього ж десь у кишені мають бути десять копійок, які він не встиг проїсти на морозиво. Швиденько пошарив у кишенях — ось, є, справді гривеник... Але що то за гривеник! Він став такий, як карбованець!

— Діду! — вигукнув Юрчик зраділо. — А в мене з десяти копійок став карбованець! От добре! Це ж морозива скільки можна купити!

— Та ти подивись, що на твоєму карбованці написано! — незадоволено сказав дід. — І не здумай, будь ласка, комусь його показувати.

Юрчик подивився на свою монету. На ній дійсно щось було написано. Але що саме? Він шморгонув носом, як завжди, коли не знав, що казати, і промимрив:

— ...Написано... Я ж не вмію читати!

— То ж то й воно! — сказав дід. — Читати не вмієш, то міг би хоч здогадатись. Що було на ньому написано, те й залишилось: десять копійок. А хіба бувають отакі великі десять копійок?

Так. Таких десяти копійок не буває... І тому цю монету нікому й показувати не можна. Юрчик з досадою сунув її назад у кишеню і ще наддав ходу!

Повертаючись куди слід за дідовими вказівками, він хутко вийшов за місто і швидким бадьорим кроком попрямував по шосе. Раз у раз він обганяв людей, які теж ішли пішки в тому ж напрямку. Він усіх обганяв. І всі тільки заздрісно поглядали йому вслід і думали: "Ого, мабуть, чемпіон з спортивної ходьби!.."

Так Юрчик відмахав вже багато кілометрів, коли раптом побачив посеред шосе на переносній підставці великий аркуш фанери і на ньому

щось написано. А далі на шосе були всякі бульдозери, грузовики та інші машини і робітники щось робили.

Юрчик поглянув на напис, знизав плечима й тихенько покликав:

— Діду!

Але дід не відповів. Сидячи в кишені, він заснув і навіть хропів — отак, видно, стомився!..

"Піду далі, — подумав Юрчик, — до мосту ж іще далеко!"

І він пішов далі по шосе.

— Гей, гей! — загукав якийсь робітник і побіг йому назустріч. — Ти що, не бачиш напису? Сліпий, абощо?!

— А що там написано? — пробелькотів Юрчик, повертаючись назад.

— Що? Що? Піди й прочитай!

Юрчик розгублено спинився перед написом. Ну, що його робити? І яка ж досада, що він не вивчився читати!.. Але він же не винен, він просто ще не встиг, він ще... малий!

— Чого ж ви стоїте? — спитав у цю хвилину один з пішоходів, що тим часом теж підійшов до цього місця, — чи тут є щось незрозуміле?

Юрчик тільки головою кивнув.

— А що саме? — здивувався пішохід. — Прочитайте, будь ласка, що саме вас бентежить?

— Я не можу... не вмію! — через силу вимовив Юрчик.

Подорожній глянув на нього, витріщивши очі. Потім весело засміявся.

— Ну й дива! Доросла людина — а читати не вміє!.. Та ти звідки, з місяця звалився, хлопче?

Підійшли ще люди.

— Може, він чужоземець? — сказав один, з докором глянувши на того, що сміявся. — Може, він нашою мовою не вміє, а своєю — скільки завгодно?

Тут всі почали розпитувати Юрчика — з якої він країни? Турист чи спортсмен, що приїхав до нас на змагання? З якого виду спорту?

Юрчик не знав, що й казати, і тому всі вирішили, що він не тільки читати, а й говорити по-нашому як слід не може.

— Товариші! — сказав один чоловік, — Чого ж ми спинились? Ходімо далі. Адже тут написано: "Звертайте праворуч стежкою. За 200 метрів вище мосту — перевіз через річку". Пішли до перевозу!

Юрчик зітхнув з полегшенням, що від нього відчепилися, і, все ще засоромлений, почервонілий по саме волосся, поплентався слідом за іншими в указаному напрямку.

Річка ще не ввійшла в береги і була широка-широка, але вже втихомирилася, не вирувала. Великий човен чекав на подорожніх, щоб перевезти їх на той бік. Юрчик разом з усіма заліз у човен. Перевізник узявся за кермове весло.

— Сідайте хто-небудь веслувати, громадяни, — сказав він, — то швидше буде!

— А ось нехай наш спортсмен сідає! — запропонував хтось.

— Я... веслувати не вмію! — прошепотів Юрчик, похиливши голову.

— Ех, та який же ти після цього спортсмен! Справжній фізкультурник повинен все вміти!

Тим часом хтось вже сів на весла, і човен швидко попрямував через річку. Ось вже близько другий берег. Перевізник круто завернув човна до причалу, човен при цьому похитнувся і мало не зачерпнув бортом воду.

— Ой! — мимоволі вигукнув Юрчик, вчепившись за борт.

— Та ви гляньте на нього! — засміялися люди. — Він боїться! А плавати? Невже теж не вмієш?! Ну й недотепа, ха-ха-ха! А ще таке здоровило!

Цього вже Юрчик не зміг стерпіти: не встиг човен торкнутися землі, як він прожогом вистрибнув з нього і помчав щодуху стежкою до шосе, стиснувши зуби, щоб не розревтися вголос. Він так біг, що скоро його попутники залишилися далеко позаду і їх не стало видно. Тоді Юрчик вже не став стримуватись і з голосним ревом припустив по шосе. Дахи дачного селища вже виднілися вдалині.

Такий голосний рев, звичайно, розбудив діда.

— А я, здається, заснув? — раптом бадьоро промовив він, — Я бачу, ми вже наближаємось додому! А ти чого ревеш?! Що сталось?

— З мене всі сміються! — крізь сльози вимовив Юрчик. — Я більше не хочу таким бути!.. Я нічого не вмію!..

З великими труднощами, з його уривчастих пояснень, що весь час переривалися слізьми, дід нарешті зрозумів, що трапилось, поки він спав.

— Це я винен! — сказав дід, зітхаючи. — І чого ж ти мене не збудив? Штовхнув би трохи, я й прокинувся б!

— Я не хотів! — сказав Юрчик. — Мені було шкода. Ти ж стомився.

— Ну, не плач, любий мій внучку! — лагідно мовив дід. — Ще кілька кроків — і ми вдома. І все знову стане як годиться.

— Ой, хоч би швидше! — сказав Юрчик, утираючи ніс та очі рукавом.

І з останніх сил він побіг навпростець крізь зелену смугу молодого сосняка до воріт дідової дачі.

Ось вони вже й на веранді!.. Ось і бабуня схвильовано простягає їм назустріч руки. Побачивши діда, все ще такого малесенького, як тоді, коли він з Юрчиком вирушав до міста, вона з розпачем ойкнула:

— Ти не збільшився? А таблетки?! Є таблетки?!.

— Не хвилюйся, все гаразд! — весело відповів дід. — Ось тобі три зелені, ось мені три зелені, зараз з’їмо і забудьмо все, що сталось!

— А рожева?.. Рожева не загубилась? — з тремтінням в голосі спитав Юрчик.

— Ось вона, є й твоя рожева, зменшувальна! — сказав дід. — А може, не ковтатимеш? Май на увазі, що таблеток більше нема. Може,

зостанешся великим? Адже набути знання можна й не зменшуючись на зріст.

— Еге-е, а поки набуду, всі з мене сміятимуться! — сказав Юрчик, схлипнувши ще раз, — Я хочу таким бути, як раніше!

— Розумні речі приємно чути, — задоволено вимовив дід, — Тепер ти сам бачиш, у світі все влаштовано правильно: людина зростає помалу і разом із зростом набуває знання. Все в свій час, і не треба тільки від цього часу відставати, ось що головне!

— Не знаю, як вам, — сказала раптом бабуня, — а мені вже давно час збільшитись! Треба ж хоч вечерю зварити!

І, не чекаючи ні хвилинки, вона швидко проковтнула три зелені таблетки, миттю збільшилася і стала знову такою, як була раніш.

Побачивши це, дід і Юрчик скоріше й собі ковтнули свої таблетки.

Дід знову став високим, кремезним, як раніш, а Юрчик — малим хлопчиком, який ще тільки на той рік має піти до школи.

І коли він побачив себе знову таким, як був, він радо вигукнув "ура!" і кинувся обіймати діда й бабуню. І всім було дуже весело.

Тим і скінчилася дивовижна пригода, що сталася того чудового літнього дня.

НА ЗАХИСТ ДРУГА!

І

Коли хлопчик Юрчик почав ходити до школи, він з самого першого дня став дуже добре вчитися. Він зовсім не міг погано вчитись: по-перше, тому, що в школі все йому подобалось і було цікаво, а по-друге, йому було б соромно вчитися погано. Соромно головним чином перед дідом. Поміркуйте самі, що б це було і як би це виглядало: дід — відомий вчений, винахідник, а внук — ледар і неук?.. Гарненька була б картина, що й казати!

І от одного разу якось так сталось, що Юрчик несподівано схопив четвірку. Треба було переписати з книжки: "КІТ ПІЙМАВ МИШУ". Юрчик все правильно написав, навіть дуже гарно. Тільки в одному місці замість "і" написав "и", і вийшло: "КИТ ПІЙМАВ МИШУ". Ну, тут всі почали сміятись і питати в Юрчика — де він бачив таких китів? Чи та миша жила в морі, чи той кит підстерігав її біля нірки в комірці?! Юрчикові теж було смішно, й він сміявся разом з усіма.

Тільки потім вчителька похитала головою й сказала:

— Що ж, Юрчику, хоч ти й посмішив нас усіх, але п’ятірки я тобі поставити не можу. Написано гарно, але з помилкою. Наперед будь уважніший.

І поставила йому четвірку!

Тоді Юрчик одразу перестав сміятись і засумував. Хтось інший, може, й не сумував би так через четвірку, адже це все ж таки не трійка й не двійка, а добра оцінка. Але, як ви вже знаєте, Юрчик з самого першого дня вчився відмінно, і це була перша четвірка в його житті...

Отак, сумуючи, вийшов Юрчик із школи після занять і пішов додому. Його мама в цей час була у відрядженні і через те Юрчик тимчасово жив у діда й бабуні. Значить, зараз доведеться йому зустрітися з дідом, з тим самим дідом, перед яким найсоромніше було признатися, що одержав четвірку, а не п’ятірку, як завжди.

— А ти не кажи! — порадив Юрчикові його друг і сусіда Сергій, — Хіба обов’язково треба все розповідати? Та й не таке вже лихо — четвірка!

Для Сергія четвірка й справді аж ніяк не була б лихом, а якраз навпаки. Він би навіть радів, діставши таку оцінку. Справа в тому, що хоч і він був хлопчиком кмітливим та здібним, та й не лінувався особливо, але завжди з ним траплялися всілякі несподіванки. Наприклад, одного разу він по дорозі до школи здумав чомусь скоротити путь і поліз через паркан. Перелізти він переліз, і путь скоротив, але на паркані зачепився за якийсь цвях і роздер штанці на найвиднішому місці, якщо дивитися ззаду. Ну, й що ж було робити? Прибіг Сергій до класу найперший, сів на свою парту, та так і не вставав, щоб ніхто не бачив дірки. І все було б гаразд, якби не викликали Сергія до дошки вирішувати приклади з арифметики. Сергій відмовився — не міг же він встати! Але вчителька розсердилась, подумала, що він просто вередує, і поставила йому двійку.

А іншим разом вчителька питала його таблицю множення, і він все добре знав. От вона й питає:

— Скільки буде двічі по три?

Він каже:

— Шість!

— А тричі по два — скільки? — питає вчителька.

— А це один чорт! — жваво відповів Сергій, навіть не замислившись.

І хоч по суті він таки не помилився — бо й двічі по три, й тричі по два — однаково буде шість, — але вчителька знову розсердилася на нього за те, що він отак не по-науковому висловлювався, і знову вліпила двійку!.. Ось бачите, які пригоди бували з найкращим Юрчиковим другом.

— Нічого не кажи дідові та й усе! — порадив Сергій.

Юрчик похитав головою. Як же не казати, коли дід завжди цікавиться усім, що було в школі, і розпитує. То що ж — брехати? Ні, на таке Юрчик не згодний. Брехати ще соромніше, ніж одержувати четвірки...

З такими думками Юрчик підійшов до будинку, де жив дід, попрощався з Сергієм, піднявся по сходах, подзвонив і увійшов у кімнату, де дід сидів за своїм письмовим столом, підперши голову рукою.

Він сидів отак і уважно дивився на Юрчика. А Юрчик спинився біля порога і став швидко-швидко обмірковувати — що йому робити?

Казати відразу про четвірку чи не казати? Може, зовсім не казати? Чи, може, сказати, тільки не зараз, а трохи згодом? Ні! Все одно. Зовсім не казати не можна. А коли так, то вже краще зразу!

Юрчик вже розкрив рота, щоб все розповісти, коли раптом дід посміхнувся, схвально похитав головою і сказав задоволено:

— Молодець, Юрчику! Правильно вирішив: звичайно, треба все розповісти зразу. Зовсім не казати не можна. А за що в тебе четвірка?

Юрчик аж очі витріщив. Звідкіля дід знає?! Невже йому хтось вже розповів про четвірку? Може, вчителька по телефону сказала?.. Та ні, хіба ж про четвірки говорять батькам? То ж не двійка! І потім — звідкіля дід знає, що Юрчик вагався — казати чи не казати?

— Ніхто мені нічого не казав, ні по телефону, ні по радіо! — сказав дід. — Просто ти сам зараз про це думаєш, а я читаю твої думки.

"Думки читати не можна, це ж не книжка!" — подумав Юрчик.

— Ні, можна, — сказав дід, — ну, якщо не читати, то слухати, це все одно.

Юрчик посміхнувся. Що за чудасія? "От подумаю зараз щось неймовірне, — вирішив він, — подумаю, що зараз не зима, а літо, і ми не в місті, а на дачі!"

— На жаль, зараз таки зима, — не задумуючись сказав дід, — і ми не на дачі, а в місті!.. Може, ще подумаєш щось неймовірне, чи ти вже впевнився, що я читаю або чую твої думки?

— Це справді так, — розгублено сказав Юрчик, — А як це ти робиш?

Дід засміявся і відвів од свого вуха руку, на яку він спирався. На долоні в нього лежав якийсь невеличкий чорний, кругленький прилад, схожий на навушник радіоприймача або на ту частину телефонної трубки, яку прикладають до вуха, щоб слухати.

— Це мій новий винахід, — сказав дід. — Кишеньковий думкоприймач. Якщо прикласти його до вуха й дивитися на людину, ти почуєш думки цієї людини так, ніби вона проказує їх вголос.

— А якщо дивитися на тварину, ну хоч би на кота? — спитав Юрчик. — Або на кита? — додав він, згадавши свою помилку.

— Нічого не вийде. Ми думаємо за допомогою мови, отже, наші думки виражаються словами, які кожен, хто знає цю мову, може зрозуміти. А тварини, зокрема коти чи кити, говорити не вміють. Отже, вони не можуть і думати словами, і за допомогою мого винаходу не можна дізнатися, що вони там собі відчувають.

Юрчик подумав трохи і в загальних рисах зрозумів дідове пояснення.

— А я можу почути твої думки? — спитав він.

Дід посміхнувся.

— Спробуй!

Юрчик обережно взяв у руку дивовижний прилад і приклав до вуха. Пильно дивлячись дідові в очі, він, уважно прислухався кілька хвилин, потім розгублено знизав плечима і відняв руку від вуха.

— Нічого не розумію... Якісь біоструми... тракції, бракції!.. — ображено вимовив він.

— Не тракції-бракції, а абстракції! — поправив його дід. — Це таке наукове слово. Нічого дивного, що ти його не розумієш. Адже ти тільки перший рік ходиш до школи, а такі слова проходять хіба що в десятому класі. А я завжди думаю такими науковими словами, тому ти й не можеш зрозуміти моїх думок... Ну, та годі вже! Дай сюди прилад, я його сховаю, бо від довгого користування акумулятори сядуть.

Дід сховав свій "думкоприймач" у шухляду письмового стола, потім сів на диван і посадив Юрчика біля себе.

— Тепер розповідай, що там у тебе скоїлося з четвіркою! — сказав він.

І Юрчик, звичайно, про все докладно розповів.

II

Протягом двох тижнів в Юрчиковому класі, так само як і в усій школі, всі тільки й говорили про те, що незабаром в Палаці піонерів буде виставка дитячих робіт і що треба обов’язково на цю виставку подати щось цікаве. Всі не тільки говорили про це, а й завзято працювали. Дівчатка робили якісь надзвичайні вишивки, юні художники створювали цілі картинні галереї нових малюнків — щоб було з чого вибрати. Але

переважна більшість хлопців, — і Юрчик, звичайно, в тому числі, — робили чудову, прекрасну, блискучу модель космічної ракети.

Вони пиляли, стругали, клеїли, фарбували, не шкодуючи сил і часу. І деякі з них навіть так захоплювались цією роботою, що і про домашні завдання забували. Не "деякі", а один такий був, і це був саме Сергій, Юрчиків друг.

— Ат, іще мені ці уроки! — казав він, — Ну й нехай будуть погані оцінки — трійки, двійки — три копійки!.. Потім виправлю, а зараз — ракета важливіша!

Це він так, звичайно, Юрчикові казав, а не вчительці. І хоч Юрчик з ним не погоджувався й доводив, що й те і те важливо, та Сергій тільки недбало махав рукою і біг крутитися біля ракети.

Чому крутитися? — а тому, що справжньої користі від нього в спільній роботі не було. Він був такий швидкий, рвучкий, не дуже обережний: схопиться за якусь дрібну деталь — може й поламати. Та ще й непосида — почне щось робити й кине! Яке ж пуття з такого працівника? Проте хлопці не гнали його, коли він крутився біля них, бо Сергій був дуже веселий, дотепний і розважав усіх своїми жартами та кумедними примовками.

І от вже наблизився строк, коли треба було подавати всі роботи на виставку. Але ще за три дні до цього строку цілком готова чудова, прекрасна, блискуча модель космічної ракети вже стояла на окремому столику в Юрчиковому класі і викликала заздрість і захоплення всіх учнів, які приходили на неї подивитись, навіть з четвертого класу!

Того дня, коли трапилась подія, про яку ви зараз дізнаєтесь, була дуже приємна зимова погода. Падав сніг, але морозу не було, і через те сніг був м’який, пухнастий, липучий — з такого снігу найкраще ліпляться

сніжки! З такого снігу можна швидко скачати великі білі кулі, а з них скласти снігову бабу!..

Отже, нічого дивного, що під час великої перерви всі школярі повисипали в шкільний садок і пішла тут весела метушня: в усіх кутках саду водночас почали зростати снігові баби, а посередині — фортеця, і над усім цим безперервно увсебіч літали сніжки.

Юрчик з Сергієм, звичайно, теж були тут. Вони пліч-о-пліч завзято захищали першокласну фортецю від нападу другокласників і тільки тоді трохи перевели дух, коли супротивники відступили й заходилися й собі будувати фортецю в протилежному кутку саду.

— Готуйтесь, друзі! — вигукнув всіма визнаний командир першокласників Олежка. — Зараз ми самі підемо в наступ!

— Ой, почекайте! — сказав Сергійко. — Без мене не нападайте! Я тільки збігаю до класу й візьму рукавички, я їх забув у портфелі!

І він щосили захукав на свої червоні й мокрі від снігу кулаки.

— Так біжи швидше!

Сергій не примусив себе довго чекати. За кілька хвилин він вже був знову тут, і шалений сніговий бій відновився з перемінним успіхом для тої й цієї команди.

Та ось пролунав дзвінок. Учні повернулися до класу. Раптом їх приголомшило страшне видовище: чудова, прекрасна, блискуча модель космічної ракети лежала на столі поламана, потрощена, зруйнована!..

Якусь мить всі стояли мовчки, ніби їх громом ударило. Потім з обуреним галасом кинулися до свого понівеченого витвору.

— Який негідник це зробив?!

— Як це сталось?!

— Це хтось навмисне, з заздрощів!..

— Віддухопелити б капосника, щоб знав!

На галас прибігла вчителька, і не тільки своя, Васа Павлівна; з інших, сусідніх класів — теж, там все одно не можна було починати урок через цей галас.

— Не треба нікого духопелити, — сказала Васа Павлівна, оглянувши пошкодження, — треба дізнатися, хто це зробив, і примусити того полагодити модель. Справа нелегка, але цілком можлива.

Але хто ж це зробив?

Ніхто не признавався!..

Незабаром стало відомо, що всі учні першої зміни під час великої перерви були надворі. І ніхто сторонній до школи не заходив. І вікна в класі були зачинені, отже й вітер не міг перекинути модель і наробити шкоди.

— І з нашого класу теж всі були надворі! — сказав Олежка.

І тут раптом він нібито щось згадав і глянув на Сергія. І Юрчик теж згадав... Ні, не всі учні з їхнього класу були весь час надворі!

— Сергій бігав до класу по рукавички! — сказав Олежка. — Модель тоді була ціла, Сергійку?

— Та я, правду кажучи, й не поглянув у той бік! — відмахнувся Сергій.

— Слухай, а може, ти зачепив її... якось випадково?

Сергій почервонів по саме волосся.

— Та ти що... на мене думаєш?

Учні оточили Сергія. Він стояв серед них розгублений і зляканий. "Звичайно, це він... напевно він!.. Ще й запирається, боїться признатись", — таке було написано в поглядах товаришів, хоча ніхто не вимовляв цього вголос. І він не знав, куди дітися від цих поглядів.

— Якщо це ти зробив, скажи правду, — сказала Васа Павлівна. — Мало що з ким може трапитись! Ми всі допоможемо тобі полагодити модель.

— Я не робив!.. Я й не подивився на неї! — вигукнув Сергій в розпачі, — Я правду кажу!.. Хіба ж тільки я один був у класі під час перерви?!

— А хто ж іще, крім тебе?

— Всі ж були надворі!

Сергій не відповів.

Він обвів весь клас якимось здивованим поглядом, потім насупився, стиснув губи і, нічого не кажучи, одвернувся від товаришів.

Васа Павлівна докірливо глянула на нього й наказала всім сідати за парти й братися за книжки. Всі розійшлись і посідали на свої місця, приглушено висловлюючи обурення. Ніхто, звичайно, не повірив Сергієві.

Недаром він був у класі всім відомий пустун і шибайголова. Але досі ніхто не знав його за брехуна і боягуза!..

Юрчик сів на своє місце біля Сергія страшенно збентежений. І він також, як усі, думав, що то Сергій поламав модель. Але разом з тим йому було дуже шкода свого приятеля і просто не вірилось, щоб він міг отак уперто брехати і боятися визнати свою провину!.. Йому було соромно за Сергія.

Сяк-так уроки закінчилися, і всі пішли додому. І Юрчик з Сергієм, як завжди, пішли разом. Вони йшли й мовчали. Нарешті Сергій сказав:

— Не віриш мені? Бачу, що не віриш!..

Юрчик промимрив щось невиразне. Тоді Сергій раптом зупинився і вигукнув:

— Не віриш?! Тоді ти мені більше не друг! — і з цими словами побіг геть від Юрчика, хоч насправді йому треба було йти в той же самий бік.

Це надзвичайно схвилювало Юрчика. Що ж робити? Повірити другові? Так, тільки повірити!..

Але ж цього мало: треба, щоб усі йому повірили... Як це гробити? От, якби всі могли взнати його думки...

І раптом Юрчик спинився від разючого спогаду... Так, узнати думки! Це ж можна добре зробити!.. Адже в діда є чудовий, дивовижний новий винахід саме для того, щоб узнати, почути чужі думки...

Швидше до діда!

І Юрчик щодуху помчав додому.

III

На щастя, дід вже прийшов з свого інституту. Юрчик влетів до нього в кімнату як очманілий.

— Діду! — схвильовано закричав він, — Дай мені швидше твій кишеньковий думкоприймач! Треба рятувати Сергія!

— Що таке?! — здивувався дід. — Що сталось і від чого його треба рятувати?

Юрчик все розповів. Дід уважно вислухав і похитав головою.

— На жаль, я не можу дати мій прилад для загального користування, — сказав він, — Винахід мій ще не випробуваний і не затверджений. Та й не думаю, що він такий вже потрібний в даному випадку. Якщо Сергій ні в чому не винен, це обов’язково з’ясується.

— Так, але поки там все з’ясується, а він тим часом страждатиме! — запально заперечив Юрчик, — Цього не можна терпіти! Ти б тільки побачив його...

Дід ще раз похитав головою і співчутливо зітхнув.

— Ну, якщо так... Добре! Я дам тобі прилад. Але ти дай мені слово, що нікому його не покажеш і не розкажеш про нього.

Юрчик замислився. Це, звичайно, не те, чого він бажав... Але й так було б добре. По-перше, Юрчик зможе вже цілком впевнитись, що Сергій ні в чому не винен. А по-друге, можна було б за допомогою цього думкоприймача знайти й справжнього винуватця... Хоч і нелегка справа — шукати в усій першій зміні, але спробувати можна...

— Гаразд! — сказав Юрчик. — Ось тобі моє чесне жовтенятське слово, що я нікому не покажу і не розповім.

— І не загуби, звичайно.

— І не загублю!

Тоді дід витяг з шухляди письмового стола вже знайомий нам прилад і подав онукові. Юрчик взяв його, приклав до вуха і подивився на діда.

"Я буду дуже радий, якщо за допомогою мого приладу пощастить встановити істину і зняти підозру з невинного", — думав у цю хвилину дід. Юрчик зраділо кивнув головою.

— От побачиш, діду, пощастить! — захоплено відповів він на дідову думку і, засунувши руку з приладом у кишеню, хутко вибіг з кімнати.

"Перш за все треба побігти до Сергія, — зміркував Юрчик, — треба йому сказати, що я знайду винуватця, хай не мучиться марно!"

Сергій справді мучився. Він сидів сам у кімнаті, тримав на колінах розгорнуту книжку про Буратіно і навіть не помічав, що книжка лежить догори ногами. Побачивши захеканого Юрчика, він здригнувся й злякано подивився на нього.

А Юрчик спинився край порога, приклав руку до вуха і уважно подивився на друга.

"Чого він прийшов? Може, для того, щоб сказати, що він мені вірить?! А я ж правду кажу — я ж не ламав модель!.. А про Грицька — казати чи не казати?!.." — так думав Сергій, і всі його думки виразно чув Юрчик.

— Слухай, Сергію, — сказав Юрчик, засовуючи знову руку до кишені, — я й раніше вірив тобі, що це не ти зробив, а тепер вже знаю напевно. Можеш не сумніватись.

— Ти справжній друг, Юрчику! — сказав Сергій радо, — А чому ти тепер знаєш напевно? Знайшовся винуватець?

— Ні, але ми його знайдемо. А чому знаю — не можу тобі сказати, так що й не розпитуй. Просто знаю й край. І ще знаю, що ти мені щось хотів розповісти про Грицька. Що саме?

Сергій здивовано витріщив очі.

— Ага, про Грицька... Я не хотів нікому казати, але... якщо ти сам щось знаєш, я скажу. Тільки ти не кажи нікому!

— Та що саме? Я нічого не знаю!

І тут Сергій схвильовано розповів Юрчикові, що таки не він один був у їхньому класі під час великої перерви. Коли Сергій прибіг по свої рукавички, він і справді навіть не поглянув у бік моделі. Але він бачив, що в кутку на своїй парті сидів один учень, Грицько, якого всі хлопці й дівчатка прозвали "книгоїд". Його так усі прозвали через те, що він дуже багато читав книжок. І так швидко читав, наче ковтав їх! Грицько надзвичайно рано навчився читати, мабуть, коли йому було тільки чотири, а може, й три роки... А дехто з хлопців казав, що він завжди вмів читати, мабуть, так і народився письменний. І з того часу він одно читав і читав усе, що тільки під руку попадеться, і це була його єдина улюблена розвага.

Отже, коли Сергій прибіг до класу по свої рукавички, Грицько, як завжди, сидів, підперши голову обома руками і вп’явшись очима в книжку. Навіть чудовий, мокрий, липучий сніг не зміг відірвати його від читання і виманити в садок!..

— Ти розумієш, — казав Сергій, — він чомусь мовчав і нічого навіть не вимовив, коли всі подумали на мене... Але ж він знає, що я й не підходив до ракети! Чого ж мовчить?!

— А чому ж ти не сказав, що його там бачив? — здивувався Юрчик. — Може, це він і поламав модель?

— Я... я не хотів! Хай би він сам сказав! Що ж, я донощиком буду, абощо? Та й не повірили б — всі ж знають, що Грицько тільки про книжки й думає. Навіщо йому доторкатися до ракети? Він же й не цікавився нею зовсім!

Юрчик рішуче хитнув головою і сказав:

— Я думаю — це таки він зробив! Тому й мовчав.

Сергій знизав плечима.

— Я теж так думаю, але ж не знаю напевно. То чого ж я стану про нього розповідати? Щоб на нього почали думати, як оце на мене? А може, він зовсім ні в чому не винний...

— Зараз я про це дізнаюсь, — сказав Юрчик, стиснувши рукою прилад у кишені, — будь певен, все з’ясується. Бувай? Іду до нього!

І, не гаючи часу, Юрчик побіг до Грицька.

У Грицьковій кімнаті все було завалено книжками. Книжки стояли в шафі й на полицях, лежали на столі, на підвіконні й навіть на стільцях. Але Грицько, всупереч звичаєві, не сидів, встромивши носа у книжку, а стояв біля вікна й про щось думав... Почувши, що хтось увійшов, він обернувся до дверей і якось збентежено подивився на Юрчика.

"І чого це він прийшов? — подумав він, — Невже дізнався, що це я поламав оту кляту модель? Невже Сергій таки сказав, що бачив мене в класі?.."

— Сергій не такий, як ти! — обурено відповів на його думку Юрчик. — Він не хотів нікому казати про тебе! А ти — боягуз! Якщо ти поламав модель, треба було сказати, а не дозволяти всім винуватити Сергія!

"Ніхто ж не бачив... Звідки він знає?!" — здивовано й злякано подумав Грицько.

— То вже моє діло — звідки я знаю! — негайно відповів Юрчик. — Знаю і всім можу розповісти!

"Йому не повірять... У нього нема доказів... І всі знають, що він із Сергієм дружить", — швидко проносилися думки в Грицьковій голові.

— Так, я дружу із Сергієм, — сказав Юрчик, — і хоч доказів у мене нема, все одно мені повірили б. Але я й не казатиму нікому — ти сам повинен в усьому признатись.

"В усьому признатись? Я ніколи не наважусь, — подумав Грицько, — це просто неможливо, нездійсненно!"

— Нема нічого неможливого, нездійсненного! — відповів Юрчик, — І ти наважишся, якщо схочеш.

"Я згорю з сорому..."

— Не згориш!

Грицько з жахом подивився на Юрчика.

— Звідки ти знаєш, про що я думаю? — з тремтінням в голосі спитав він.

Юрчик посміхнувся і сховав руку з приладом у кишеню.

— От бачиш, — сказав він, — ти не можеш від мене нічого приховати. Давай поговоримо чесно. Для тебе ж буде краще.

— Поговоримо... а про що?! — невпевнено спитав Грицько.

— Про те, що завтра ж треба все розповісти по правді! Перед усім класом.

— Я бою-ю-юсь! — сказав Грицько злякано.

— А ти не бійся! Нічого страшного нема. Ти ж не навмисно поламав нашу модель?

— Ні-і... Я хотів тільки подивитись... А вона впала на підлогу й поламалась!.. І я ж не вмію її полагодити... І всі мене лаятимуть!

— Ех, ти! — сказав Юрчик. — А ще стільки книжок прочитав! Хіба ж став би боятись чогось Буратіно, або Чіполіно, або хоробрий Бібігон?! А про відважного Барвінка з його коником Дзвоником хіба ти не читав? Жоден з них не побоявся б признатись у своїй провині, щоб не думали на когось іншого. І ти не бійся! А полагодити — ми з Сергієм допоможемо тобі, можеш бути певний!

Грицько підшморгнув носом і раптом зітхнув полегшено.

— Спасибі тобі, Юрчику, — сказав він. — Ти — справжній товариш! Мені самому було так погано, я навіть читати не міг... Завтра ж всі

знатимуть правду! Я все розповім. А зараз — ходімо до Сергія, я хочу попросити в нього пробачення за свою дурість і боягузтво.

На другий день Грицько сміливо признався перед усім класом у своїй провині. І хоча хлопці й наговорили йому багато дошкульних слів, але всі гуртом узялися допомагати йому лагодити модель.

І коли відкрилася виставка в Палаці піонерів, ця чудова, прекрасна, блискуча модель космічної ракети дістала першу премію. І всі хлопці з Юрчикового класу були надзвичайно горді й щасливі.

А кишеньковий думкоприймач ще в той вечір, коли Грицько попросив пробачення в Сергія, повернувся до шухляди дідового письмового столу.

Юрчик, звичайно, все розповів дідові. І дід був дуже задоволений, що його дивовижний винахід допоміг Юрчикові виявити правду, а Грицькові — перебороти свою малодушність і повестися так, як це належить справжньому жовтеняті.

ПЕС БАРБОС І ЗАЙЦІ

— А що, Юрчику, — сказав дід одного ранку під час зимових канікул, — чи не з’їздити нам сьогодні на дачу? Прождемось туди й назад, подивимось — може, там знову наробили якоїсь шкоди оті каверзники!

— Ура, — відповів Юрчик, — їдьмо швидше!

Він одразу зрозумів, про яких це каверзників згадав дід. А ви не зрозуміли? Ну, то я вам зараз про все розповім докладно.

Ще позаторік навесні дід посадив навколо дачі з десяток молоденьких вишеньок. Вони всі прийнялися, зазеленіли, — "От будуть вишні, — думав собі Юрчик, — бабуся наварить вишневого варення"... А це були його найулюбленіші ласощі!

І от — уявіть собі! — взимку занадились до садка зайці, їх тут була сила-силенна. Адже навколо — ліс, та не простий ліс, а заповідник. Він так звався через те, що в ньому заборонялося полювати на будь-яку звірину та дику птицю.

Певно, звірі добре знали про те, що тут полювати заборонено. От вони й жили собі, розкошували, нікого не боячись. Яких тільки звірів тут не було — і білочки, й зайці, борсуки та лисиці, дикі кози й навіть справжні олені. Тільки вовків та ведмедів не було, та то й краще...

Дикі олені та кози нікому шкоди не робили. А от зайці — ті взимку так знахабніли, що почали залазити до садків та обгризати плодові дерева. Вони й дідові вишеньки погризли — пообчикрижили зубами всі гілочки, наче пообрізали!.. І залишилися самі пеньки. Скільки було під снігом сховано, стільки й зосталося.

— От і не буде в нас вишень! — зітхнув тоді Юрчик.

— Е, ні, — відказав дід, — вишні в нас іще будуть. Деревця випустять нові гілочки, ростимуть далі... якщо наступної зими їх знову ті каверзники не погризуть!

Ех, якби Юрчик жив тут узимку та якби була в нього рушниця!.. Пішов би на полювання та всіх тих зайців — бах, бах!..

— Дурниці, — сказав дід, — полювати в заповіднику заборонено.

Ну, тоді вже треба завести собаку. Он у сусідів є Рябко, так у них всі вишні й яблуні цілі, нічого зайці не погризли. Бо Рябка боялися.

— А ми взимку на дачі не живемо. Як же тут собака сама житиме? З нудьги пропаде, та й годувати її треба... Доведеться щось вигадати! — сказав дід.

І Юрчик заспокоївся. Щоб дід та не вигадав!.. На те ж він і вчений, і винахідник, щоб щось вигадувати.

За літо вишеньки й справді віджили, випустили нові гілочки й пішли собі рости ще буйніше, ніж до того. Потім настав вересень, Юрчик повернувся до міста, бо вже мав ходити до школи. А дід ще трохи пожив на дачі, і чи він там вигадав щось проти зайців, чи ні — про те Юрчик так і не спитав, забувся. Та хіба й не забудешся за новими шкільними турботами?

Та все пригадалося відразу, коли дід запропонував з’їздити на дачу одного ранку, під час зимових канікул.

От вони й поїхали.

Обидва тепло вдяглися — хутряні шапки, повстяники. Дід сказав, що без повстяників не можна, бо там снігу — вище колін!.. Юрчик не повірив був, — адже в місті снігу й зовсім нема, — та коли автобус виїхав за місто й пішов по шосе через ліс, виявилось, що дід не помилився. Бо він ніколи не помилявся.

Гарно в лісі навесні та влітку, коли під темно-зеленими соснами стелеться свіжа трава, де-не-де зеленіють листяні дерева, синьо, жовто й червоно яскряться здалека різні лісові квіти... Гарно в лісі й восени, коли поодинокі берізки й дикі груші красуються поміж сосон своїм жовтим та малиновим осіннім одягом, а з-під опалої хвої тут і там визирають брунатні шапочки грибів...

Та як же гарно в лісі й узимку!

Все вкрито білим снігом. Зелена хвоя сосон нібито стала ще зеленішою. Сніг лежить пухнастим хутром і на землі поміж темних стовбурців, і на гілках дерев, які низько похилилися під його вагою. А ось вислизнув з-за хмар ясний сонячний промінь — і враз усе заблищало.

Скрізь розсипалися срібні зірочки, затріпотіли, зазоріли, як веселі блискітки на гілках новорічної ялинки і... І зараз стало ясно, що це зовсім не ліс, а кришталевий палац самого Діда Мороза, і от-от зараз він, Дід Мороз з блискучою бородою, вийде назустріч, ведучи за руку свою внучку Снігурочку. І почнеться казка...

Але Дід Мороз і Снігурочка з лісу не вийшли. А Юрчик з дідом вийшли з автобуса. Вийшли й попрямували засніженою вуличкою селища до своєї садиби.

Підійшли до хвіртки.

— Постій тут і почекай, — сказав дід. — Сам не ходи. Я зайду до сусідів, візьму ключі від дачі.

Він пішов, а Юрчик спинився біля хвіртки, по коліна в снігу, й став роздивлятися — а як там, у садку? Який він має вигляд узимку?

Снігу й справді — ого-го скільки! Добре, що взули повстяники, бо інакше й не пройшли б. Сніг такий чистий, незайманий. Тільки й видніються з-під нього верхівки кущиків та маленьких дерев...

Але що це?.. Нібито чиїсь сліди!.. Нібито хтось ходив від дому до огорожі або навпаки — від огорожі до дому. Невже зайці вже побували тут?! А як же вишеньки?!.

І, не чекаючи на діда, Юрчик швидко просунув руку крізь штахети, відсунув клямку на хвіртці й увійшов до садка.

Та тільки встиг він, загрузаючи в снігу, зробити два кроки, як враз біля дому щось загуркотіло і з собачої будки біля ганку, якої раніше, влітку, тут зовсім не було, з лютим гавкотом вистрибнув невеличкий, але кошлатий і страшний на вигляд пес. І цей страшний пес прожогом кинувся просто до Юрчика!..

Юрчик і подумати ні про що не встиг. Він навіть сам не зрозумів, як це йому пощастило за одну мить, незважаючи на глибокий сніг, метнутись назад, на вулицю, й швидко зачинити за собою хвіртку. А що, як Пес перестрибне через огорожу?!.

Але пес враз перестав гавкати, так само раптово, як і з’явився. Потім крутнувся на місці, обернувся до Юрчика спиною, спокійно подався до своєї будки і сховався в ній.

Юрчик аж остовпів від несподіванки.

"Ну й дід, — подумав він, — який хитрий! Завів пса, а мені й не сказав... І будку для нього зробив! Цікаво, якої ж він породи? І як його звати?"

Юрчик підсунувся ближче до хвіртки й став придивлятись. Але пес не показувався з будки.

— Гей ти, кудлатий! — гукнув Юрчик.

Ніхто не обізвався. Навіть не загарчав. Може, заснув?..

Вкрай зацікавлений, Юрчик обережно прочинив хвіртку, щоб не рипнула, і ступнув у садок... В ту ж мить знову залунав гучний гавкіт і пес як скажений вискочив з будки й кинувся назустріч. Сніг так і звився курявою з-під його ніг!

Довелося знову рятуватися за хвірткою. І знову гавкіт вщух, як одрізало. Пес повернув назад і сховався.

"Дива! — подумав Юрчик. — Ач який розумний пес: як увійдеш — гавкає, а за хвірткою — стій собі, то йому байдуже. А хто ж його тут годує? І з нудьги він зовсім не пропадає!"

Тим часом підійшов дід.

— Бачив пса? — спитав він, — Я чув, він гавкав на тебе? Дивно!..

Дід уважно придивився до внука й раптом зареготав.

— Ага, все зрозуміло! — крізь сміх вимовив він. — Цього я й не передбачив. Ну, ходімо вдвох, не бійся!

Він увійшов на подвір’я й попростував до ганку. Пес мовчав — наче й не було його. Та як тільки Юрчик сміливо пішов за дідом, ступаючи по його сліду, знову знялося жахливе гавкання, і пес вискочив з будки. Юрчик ойкнув і хотів був тікати.

— Не бійся! — гукнув йому дід, — цей Барбос не страшний!

Оввa, не страшний! З неймовірною швидкістю, незважаючи на сніг, пес подолав відстань від ганку до хвіртки, обминув діда, не звернув на нього ніякісінької уваги, і кинувся на Юрчика.

Юрчик аж завищав з переляку.

Та дід вже поспішав на допомогу.

І от — уявіть собі! — замість того, щоб відігнати пса або хоч ухопити його за нашийник, дід раптом зірвав з Юрчикової голови хутряну шапку і одним помахом руки закинув її далеко за хвіртку!

І пес раптом замовк, повернувся до будки і зник у ній.

— Барбос, Барбос! — гукнув йому Юрчик, тепер вже нічого не боячись. — Іди сюди!.. Діду, а чого це він не йде?

— Він і не піде, — сміючись відповів дід і скинув з своєї голови шапку. — Ось надінь мою, бо застудишся! А Барбос мій з будки не вилазить, коли в садок не залазять зайці. Він тільки на зайців кидається.

— Та хіба ж я заєць? — здивувався Юрчик.

— В тобі й справді нічого нема спільного із зайцем. А от у твоїй шапці є! — сказав дід. — Подивись-но.

Дід вийшов за хвіртку, підібрав там Юрчикову шапку і увійшов знову в садок. Не треба було йому й двох кроків зробити, щоб повторилося все, як раніш. Тільки тепер вже пес жодної уваги не звернув на Юрчика, а промчав повз нього просто до діда з таким оглушливим гавкотом, що дід аж вуха затулив.

— Дідусю! Тікай! — злякано крикнув Юрчик.

Але дід і не думав тікати. Навпаки він голосно сміявся від щирої душі. І тут Юрчик упевнився, що пес зовсім не такий вже й страшний: він не хапав зубами діда за поли, не рвав, не кусався, а тільки гавкав та гавкав, підстрибуючи на одному місці біля дідових ніг.

— Молодець, Барбос! — задоволено вигукнув дід. — Добре гавкаєш! Хіба будь-який найхоробріший заєць встоїть проти такого гавкання?! Ну, та годі вже, годі, бо ми так і оглухнути можемо!

Тут дід кинув Юрчикову шапку за огорожу, і Барбос, як цього й треба було чекати, знову втихомирився в своїй будці.

— Барбос, Барбос! — гукав йому Юрчик в захопленні. — Хороший пес, розумний пес! Іди до мене!.. Діду, чого ж він не йде?

— Ех ти, дивак-дивачок! — сказав дід. — Невже ж ти й досі нічого не зрозумів? Невже я завів би живого пса, щоб тут з голоду та з нудьги пропав? Подивись-но!

І дід витяг з будки собаку. Той не пручався, не скиглив — не подавав ніяких ознак життя. І Юрчик зблизька відразу побачив, що то... іграшка!

Але ж яка іграшка!.. Зовсім як справжній пес — кудлатий, вухатий, коротконогий. Дід поставив його на сніг, а Юрчик присів навпочіпки і став розглядати.

— Це автомат, — сказав дід, — собака-робот. Заряджений він на певну кількість годин, щось на зразок радіоприймача-транзистора. У радіоприймача, щоб увімкнути його, треба натиснути кнопку. А цей прилад вмикається сам. Але вмикається тільки тоді, коли на певній відстані почується запах зайців. Тоді зразу починає діяти і рух, і звук, от він і мчиться з гавканням назустріч тому запахові!.. Зрозумів?

— Зрозумів! — зраділо вигукнув Юрчик. — Ось чому він на мене гавкав! У мене шапка з заячого хутра!.. Можна, діду, я спробую знов? Він же не кусається!

І Юрчик побіг підбирати свою шапку.

Невдовзі по тому до садиби підійшла сусідка, а за нею її мала дочка з ляльокою-зайчиком на руках. Вони хотіли покликати до себе Юрчика з дідом — погрітися та випити чаю з варенням.

Підійшли вони до хвіртки й спинилися — що це тут робиться?

По садку, у великій дідовій шапці, що з'їхала йому на ніс, і з своєю шапкою в руках, весело регочучи, бігав Юрчик. За ним з гавкотом завзято носився кошлатий пес, а дід, зовсім без шапки, реготав, аж падав, дивлячись на них.

— Барбосом своїм любуєтесь? — сказала сусідка, підходячи до нього. — Що й казати — гарний винахід, зайців добре ганяє! Тут вже з сільської школи директор приходив, дивився. Хоче вас просити, щоб і для шкільного садка кілька таких псів зробили!

— А що ж, — сказав дід, — зараз канікули, нехай до моєї лабораторії в Інституті приїдуть юні техніки з їхнього шкільного гуртка. Багато не можна, а парочку цуценят зробимо!

Тим часом Юрчик підбіг до дівчинки.

— Тікай, Галочко! — гукнув він. — Барбос на твого зайця накинеться!

Але Галочка тільки засміялася. Вона вже знала, що Барбос ляльковий зайчиків не займає. Адже вони зроблені з бавовни та з плюшу і заячим духом зовсім не пахнуть!

ПРИГОДА В ЛІСІ

I

— Хто це збирається їхати в кругосвітню подорож? — здивовано спитав дід, прийшовши якось увечері в гості до свого внука Юрчика.

Юрчик з мамою стояли посеред кімнати і розгублено дивилися на обідній стіл. На столі лежала ціла купа різних речей: тут були рушник з милом та зубною щіткою, труси, плавки та купальна шапочка, миска, ложка та ножик, алюмінієва кружка, дві буханки хліба, в’язка бубликів, добрячий шматок сала, кілька бляшанок з м’ясними консервами та згущеним молоком... На краєчку стола лежав ще порожній рюкзак і, якби він міг щось тямити, напевно думав би з жахом: "Невже вони намагатимуться оце все ввіпхати в мене?!."

Юрчик радо кинувся здоровкатися з дідом, а мама заклопотано сказала:

— Я готова заприсягтись, що двох буханок йому на три дні не вистачить! На вільному повітрі, та ще й в дорозі, у хлопців завжди буває вовчий апетит. Але ж більше, мабуть, у рюкзак не влізе!

І вона почала втискувати в рюкзак все те, що лежало на столі.

Поки вона це робила, Юрчик встиг пояснити дідові, в чім справа.

Зараз, під час літніх канікул, у них при школі є піонерський майданчик, там дуже весело, особливо в Юрчиковій групі, бо в них надзвичайний, чудовий вожатий Віктор. Він завжди вигадує щось цікаве. І от він надумав повести їх у похід аж на три дні! Вони поїдуть електричкою до якоїсь станції, де є ліс, і потім мандруватимуть лісом, і спатимуть у лісі, й купатимуться в лісовому озері, і сидітимуть біля вогнища серед таємничої лісової темряви...

"А може, ще й трапиться якась небезпека і доведеться її долати!" — потайки сподівалися хлопці. Дівчатка, звичайно, воліли б обійтися без небезпек...

Кожен мав узяти з собою харчів на три дні. А що брати? і скільки? — не на один же день, а на три дні!..

— Невелике щастя — гуляти з таким тягарем на спині! — сказала мама.

Рюкзак був напханий по самі зав’язки. Юрчик надів його на плечі й гордовито пройшовся по кімнаті. Хай не думають, що йому важко.

— Це просто жах! — сказала мама. — І хто це вигадав? Ти ще малий для таких мандрівок.

— Не я ж один їду! — обурився Юрчик. — У нас же всі такі, як я! І я давно вже не малий. Правда, діду?

— Правда! — сказав дід.

Мама з докором глянула на нього і хотіла щось казати.

— Почекай, — сказав їй дід, — Юрчик і справді вже не малий. І він, звичайно, спроможний іти в похід з таким же вантажем, як усі його товариші! От тільки шкода, що він не зможе допомогти мені випробувати мій новий винахід. А тут це було б саме до речі!

— Який винахід? — зацікавився Юрчик.

І що то дід у Юрчика! Таких дідів, мабуть, ні в кого нема. Дуже вчений, винахідник, і завжди винаходить щось таке, що нікому й на думку не спало б... А що ж він винайшов зараз?

— Розумієш, — сказав дід, — інколи людина потрапляє в таке становище, коли їй було б дуже зручно обходитися без харчів. Не тягати з собою зайвого вантажу. Наприклад, у далеких мандрівках, особливо в космічних подорожах. Але жити без пиття й без їжі людина не може. Вона швидко втратить сили, охляне й взагалі ні на що не буде здатна. От я й надумав винайти такі пілюлі, які б замінили людині їжу й питво. Вони мають в собі все те споживне, що потрібно для життя, а разом з тим забирають дуже мало місця. І вага їх зовсім не відчутна.

Мама аж руками сплеснула.

— Ой! Невже існують такі пілюлі? Це ж було б просто щастя для нашого Юрчика! Йому не довелось би тягати з собою отакий тягар!

— Ага, і для всіх наших дівчаток і хлопчиків також! — з захватом підхопив Юрчик.

Але дід спинив їх захоплені вигуки.

— Ви не дали мені доказати, — зауважив він. — Пілюлі такі вже існують, я їх винайшов. І випробував на самому собі. Але Юрчик міг би зробити велику послугу мені й науці, якби взявся випробувати їх у поході. Не брав би з собою зовсім ніяких харчів, а тільки оці пілюлі.

І дід витяг з кишені й показав мамі та Юрчику малесеньку скляну трубочку, в якій лежало кілька крихітних кругленьких пілюльок.

— На жаль, це поки що й весь мій запас. Виробляти такі пілюлі ще надзвичайно важко, складно й недешево. Отже, про масове користування ними ще не можна й думати. Я можу дати кілька пілюльок тільки тобі. І рівно стільки, скільки треба на три дні. Та ще й з умовою: зберігати наукову таємницю, нічого не розголошувати.

— Щодо цього, діду, на мене можеш покластися! — гаряче запевнив Юрчик. — Я ніколи ще не розголошував того, що не слід. От тільки не знаю — чи добре це буде? Всі прийдуть навантажені, а я без нічого. З мене сміятимуться!..

— Що ж, доведеться потерпіти заради науки! — сказав дід.

Це, звичайно, переконало б кожного. Отже, Юрчик погодився випробувати дідів винахід у поході. Мама з задоволенням витягла з рюкзака майже все. Там залишилися тільки рушник та інші умивальні й купальні причандали.

Зате в Юрчиковій кишені, завбачливо зашпиленій англійською булавкою, лежала маленька скляна трубочка і в ній вісім крихітних пілюльок — стільки їх треба було на три сніданки, три обіди й дві вечері. Адже на третій день вони вечерятимуть вже вдома.

II

Рано-вранці група юних мандрівників зібралася на шкільному подвір’ї. Всього їх було семеро хлопців і п’ятеро дівчат.

Хлопців звали: Андрійко, Борис, Митько, Олежко, Сашко, Сергій та Юрчик. А з дівчаток найстаршу звали Наталкою і найменшу Наталкою, а середні були Галя, Валя і Ляля. Щоб відрізнити якось двох Наталок, старшу звали Наталя Велика, а меншу — Талюня Манюня. Але взагалі всі п’ятеро були найкращі геройські дівчатка з їхнього класу.

Юрчикові друзі Сергій та Олежко прийшли перші. У всіх за плечима були рюкзаки, що мало не репалися від напханих туди речей, в основному, звичайно, — харчів. Проте всі були бадьорі й веселі, готові до будь-яких труднощів у поході.

— Вирушаймо! — сказав Віктор, оглядаючи свій загін. — А де ж Юрчик?

— Я тут! — вигукнув Юрчик, вистрибуючи з-за рогу і швидко стаючи в лави, начебто він мало не запізнився й прибіг в останню хвилину.

Але він, звичайно, прийшов давно. Просто він вирішив не показуватись на очі товаришам до останньої хвилини, щоб не давати їм зайвого часу на здивовані розпити.

Усі й справді здивовано подивилися на його рюкзак, що вільно теліпався за плечима, й почали розпитувати.

— Що таке? Де ж твої харчі? — спитав Олежка.

— Може, з тобою щось трапилось? — спитав Сергій.

— Може, тебе батьки не пустили, а ти й втік без усього? — спитала Наталя Велика.

— Нічого не трапилось, і батьки мене пустили! — відповів Юрчик. — Просто вони мені не потрібні, ті харчі. Обійдусь без них!

Хлопці й дівчатка засміялися, загукали:

— Диви, який ледацюга! Злякався важкого тягаря! Ну, гляди ж, як зголоднієш, в нас не проси!

— Щоб я просив? Не діждетесь! — посміхнувся Юрчик.

Тільки Віктор чомусь зовсім не здивувався й не стурбувався, що Юрчик іде в похід без харчів. Він просто не звернув на це уваги й наказав негайно вирушати. І всі поспішили до станції метро, щоб їхати на вокзал.

Мабуть, не треба докладно розповідати все, що було далі. Напевно, всі ви читали про такі походи, а то й самі брали в них участь.

А тому кожен з вас може легко собі уявити, як електричка довезла наших мандрівників до одного з полустанків, де навколо був чудовий, густий ліс; як вони заглибилися в цей ліс ледь помітними стежками серед рясної трави й непрохідних кущів; як весело було роздивлятися навколо — там білочка вгорі серед гілок, там якийсь дивовижний на вигляд пень старої верби, а там пташине гніздечко в кущах неподалік від стежки!..

Всі йшли статечно, розміреним кроком одне за одним, не сходячи зі стежки. І тільки Юрчик в захваті гасав туди й сюди, то випереджаючи всіх, то затримуючись, пролазячи між найгустішими чагарями, стрибаючи через пеньки та мурашині кучі.

І нічого дивного, що Юрчик міг отак вільно себе почувати: адже він ішов порожнем, а решта всі тягли досить-таки важкі рюкзаки!

Нарешті спинилися на затишній лісовій галявині, щоб поснідати. Всі розв’язали рюкзаки, дістали свої харчі й почали так наминати, що аж за

вухами лящало. А Юрчик відійшов убік, сховався за кущик, дістав свою трубочку з пілюльками й проковтнув одну. І що ж? — йому здалося, ніби він тільки що добре попоїв і нічого йому більш їсти не хочеться, навіть солодкого.

Отже, поки всі наїдалися, він нишпорив собі навколо тої галявини, лазив по деревах, ганявся за метеликами.

Хлопці зацікавлено поглядали на нього й тільки підсміювались.

— Ану-ну, подивимось, що ти далі заспіваєш без їжі...

Тільки Сергій не сміявся. Він вибрав хвилинку, коли ніхто не бачив, і тихесенько сказав Юрчикові:

— Візьми в мене шматочок хліба з салом! Я не скажу нікому...

Юрчик вдячно потис йому руку.

— Ти справжній друг, Сергійко! Але мені, їй-право, нічого не треба.

Другий привал зробили біля лісового озера. Тут було надзвичайно гарно. А головне — прозора чиста вода й піщаний бережок так і манили до себе!.. Але Віктор сказав, що спочатку треба набрати хмизу, розпалити вогнище й зварити обід, а тоді вже купатись.

Хлопці заходились завзято збирати сухе паліччя й складати в купу. Дівчатка стали чистити картоплю й гріти в казанку воду для кулешу.

Юрчик теж разом з усіма тягав хмиз і роздмухував вогонь. І навіть коли всі хлопці побігли до озера, залишивши дівчаток доварювати обід, Юрчик все ще приносив з лісу нові й нові оберемки пального, щоб вогнище не загасло передчасно.

— Чого ж ти не йдеш купатись? — гукнув йому Олежка. — Дівчатка й без нас тепер впораються!

— А я ще встигну, — відповів Юрчик, — я ще накупаюсь, поки ви обідатимете!

І справді, коли куліш зварився й всі почали їсти, Юрчик побіг до озера й почав плавати, пірнати, перекидатись і виробляти різні штукарські витівки у воді, на які він був великий мастак.

Треба вам сказати, що після одного випадку років два тому, коли Юрчикові було дуже соромно, що він не вміє плавати, він давно вже позбувся цієї вади. І тепер він плавав, як видра. А видри, як відомо, водяні тварини і вміють плавати якнайспритніше.

Отже, всі хлопчики й дівчатка сиділи навколо казанка і їли куліш, а Юрчик не вилазив з води.

— Ой, це ж несправедливо! — раптом заявила Наталя Велика. — Юрчик найбільше за всіх працював, нам допомагав, а тепер всі їдять, а він ні!.. І скоро вже нічого не залишиться!

— Правда! Правда! — загукали й інші дівчатка. — Юрчику! Іди швидше їсти! А ви, хлопці, майте совість — залиште Юрчикові хоч трохи.

Але Юрчик тільки сміявся й відмовлявся. Ви, звичайно, самі зрозуміли, що він давно вже проковтнув потайки другу пілюльку і тепер аж ніяк не хотів їсти. І весь той час, поки всі обідали, він міг цілком присвятити плаванню й загорянню на березі озера.

III

Пішли далі. Віктор сказав, що до вечора треба добратися до лісничої бази, де живе лісник і де можна переночувати на сіннику. Але до тої бази було ще кілька кілометрів!..

Ніхто, звісно, не хотів давати взнаки, що чим далі — йти важче. Хлопцям — то ще нічого, але декотрим з дівчат починало ставати зовсім непереливки.

— Талюнько! Знову відстаєш! — раз у раз погукувала Наталя Велика. — Поспішай, Манюнько! Не можемо ж ми весь час спинятися й чекати на тебе!

— Я не відстаю... Я йду швидко! — злякано казала Талюня й намагалася йти швидше. Але їй таки, мабуть, було важко, вона втомилася. І через кілька хвилин вона знову опинилася далеко позаду.

На щастя, Юрчик помітив це раніше за сувору Наталю. Він підійшов до Талюні, мовчки зняв рюкзак з її плечей і начепив на себе.

— Що ти? Навіщо? Я можу сама! — зніяковіла Талюня. — Я ж не маленька...

— Я й не кажу, що ти маленька! — сказав Юрчик так, як це йому самому завжди каже дід. — Але ж я йду зовсім порожнем, можу й тобі допомогти!

— То хоч дай, я понесу твій! — сказала Талюня.

Але він не дав. Він узяв за руку Талюню й примусив її бігцем здоганяти товаришів. Вона весело засміялася. Як добре йти без важкої ноші!..

Побачивши їх, хлопці почали жартувати:

— Що, братику, зголоднів? Сподіваєшся, що Талюня Манюня поділиться з тобою вечерею за допомогу?!

— Ну то й що?! — обурилась Талюня. — І поділюсь! І нічого тут такого нема!

Але Юрчик тільки посміхався. Нехай думають, що хочуть! Все одно всі побачать, що він нічого не їстиме з Тальчиних припасів.

Незабаром почала приставати й Ляля.

— Важко? — спитав її Юрчик. — Давай сюди твій рюкзак, я й його понесу!

— Ой Юрчику! — зраділа Ляля. — І я з тобою поділюсь вечерею!

Так і поніс Юрчик за плечима аж два повних рюкзаки та ще й свій, порожній. Хлопці й дивувалися, й сміялися.

— Погляньте на нього! — гукали вони. — Він аж дві вечері хоче заробити!!! Чи хоче довести, що він не ледацюга!

— І не те, й не те! — відказав Юрчик. Він зовсім не сердився на своїх товаришів за те, що вони кепкують з нього. Адже вони не знали його таємниці!..

От нарешті добралися до лісникової хати! Всі дуже зраділи. Тепер можна по-справжньому відпочити!.. Швидко повечеряли й полягали спати на запашному сіні в сіннику.

Юрчик, добре-таки стомившись під подвійним тягарем, потайки від усіх проковтнув чергову пілюльку, відмахнувся від Лялі й Талюні, що

настійливо припрошували його до вечері, забрався на сіно й заснув солодким сном.

На другий ранок він прокинувся й скочив як перемитий. Дідові пілюльки, мабуть, не просто нагодовували, але й чудово відновляли сили! Тому, проковтнувши ще одну, Юрчик без усяких розмов забрав на плечі Ляльчин і Талюнин рюкзаки.

Побачивши це, хлопці вже перестали глузувати…

— Олежко! — крикнув Сергій, — Що ж це ми, отак і дозволимо Юрчикові строїти з себе лицаря, джентльмена й древньоруського богатиря?! Хай він одній дівчинці допомагає, а іншим ми й самі можемо!

Вони одібрали в нього Ляльчин рюкзак і розподілили між собою її речі. Решта хлопців теж узялися допомагати дівчаткам. І тільки Наталя Велика гордо відмовилась: вона сказала, що й сама не слабша, за хлопців і що може навіть комусь із них допомогти в разі потреби!.. Отака була ця Наталя Велика!

Другий день проминув ще приємніше, ніж перший. Віктор сказав, що поспішати нема куди, й тому тепер на привалах довше відпочивали, розповідали різні цікаві пригоди, співали, гралися у веселі гри. Переночували біля вогнища в лісі.

І от настав третій день, останній день подорожі.

Юрчик вже уявляв собі, як він повернеться додому і звітуватиме перед дідом — як діяли пілюлі й як добре, бадьоро він себе почував весь час, навіть з важким тягарем. І хай мама не жахається, що він таки ніс важке!..

Після сніданку вирішили погратися в паличку-стукалочку. Навколо тої галявини, де розташувалися на привал наші мандрівники, були чудові

кущі, щоб в них ховатися. Рюкзаки залишили на галявині, знайшли добру паличку, полічилися кому водити — і почалася гра.

— Я з тобою, Юрчику, можна? — пошепки спитала Талюня, пробираючись за ним під найгустіший віддалений кущ.

Вони принишкли за цим кущем.

Раптом Талюня обережно смикнула Юрчика за полу.

— Поглянь! — прошепотіла вона. — Он який метелик!

І справді: недалеко від них, на тонкій травинці, сидів чудовий, надзвичайний, яскравий метелик з барвистим візерунком на великих крильцях.

— Тихо! — прошепотів Юрчик. — Це напевно махаон! Але який великий і гарний... Ми його зараз впіймаємо!

І він обережно поповз до нього. Талюня — теж, держачи напоготові свою хустинку. Але метелик чи то відчув небезпеку, чи то просто не побажав сидіти довго на одному місці. Він злегка махнув крильцями й перепурхнув на другу, потім на третю, ще віддаленішу травинку.

Низько пригинаючись і намагаючись не шелестіти, Юрчик з Талюнею посунули за ним. От він полетів, полетів, далі й далі, от вже й зовсім далеко відлетів від того місця, де його вперше побачили.

Але хіба можна було припинити влови?! Метелик весь час летів низенько, сідав то на ту, то на іншу квітку, ніби сам підманював, давався в руки. Але в ту ж мить, коли діти вже сподівалися його вловити, він хутко зривався з місця, летів далі й нарешті майнув кудись високо вгору і зник серед дерев...

Тільки тоді Юрчик з Талюнею помітили, що вони опинились десь дуже далеко, в зовсім не знайомому місці, де вже не чути й голосів їхніх товаришів...

— Агов, агов! — загукали обоє щосили.

Але тільки луна покотилася лісом: — "Гов-го-ов!.."

— Ми заблудилися? — спитала Талюня злякано. — Що ж нам тепер робити?

— Дурниці, — відповів Юрчик, — підемо назад та й все!

— А куди йти? В який бік?

— Звичайно, в оцей! — впевнено сказав Юрчик і махнув рукою в той бік, звідки вони, як йому здалось, прийшли.

Але він помилився!..

І, взявши Талюню за руку, Юрчик попрямував з нею крізь ліс, не здогадуючись, що вони йдуть не в потрібному напрямку, а якраз в протилежному.

Почав здогадуватись про це він лише тоді, коли проминуло з годину, а лісу все не було кінця. Мабуть, таки дійсно пішли не в той бік!.. Але що ж тепер робити? Іти вперед і вперед — куди-небудь обов’язково вийдемо, адже нема тут у нас таких лісів, що їм нема меж!.. Це ж тільки в тайзі, десь у Сибіру можна отак зовсім пропасти, ще й зустрітися з ведмедем або навіть з тигром!.. А тут і звірів ніяких нема, крім білок та зайців та ще, може, оленів.

— Я стомилась, — сказала нарешті Талюня, — давай посидьмо трохи. І можеш від мене не приховувати. Я й сама вже знаю, що ми заблудились.

Вони сіли під деревом і стали відпочивати. Талюня заснула, а Юрчик сидів-сидів над нею та незчувся, як і сам задрімав.

IV

Коли діти прокинулись, сонце вже почало схилятися додолу. Мабуть, вже давно проминув час обіду! — це було цілком ясно й без годинника.

— Страшенно їсти хочеться! — зітхнула Талюня.

— Мені теж! — відгукнувся Юрчик. Він подумав, що в нього в трубочці ще є одна, остання пілюлька, яка призначалася на сьогоднішній обід. Але... що ж їстиме Наталя? Не може ж він бути сам ситий, а вона — залишатися голодна!

— Може, пошукаємо грибів або ягід? — невпевнено запропонувала дівчинка.

— Грибів щось не видно, та й як би ми їх їли незварені? — сказав Юрчик. — А ягоди он є на тих кущах, то, мабуть, ожина чи малина. Тільки вони ще зовсім зелені. їх їсти не можна. Ходімо краще далі!

І вони пішли далі. Але незабаром Талюня знову спинилася.

— Я просто не можу більш терпіти, так їсти хочеться! сказала вона.

Юрчик злякався. Що як вона так охляне, що й іти не зможе?! А треба ж іти, бо не може того бути, щоб вони не вийшли нарешті з цього лісу. Йому самому то нічого, адже він хлопець і ще й не такі труднощі може

подолати! А вона дівчинка, та ще й Талюня Манюня, недарма її так прозвали!..

— Слухай, — сказав Юрчик, — я казав тобі, що цих ягід не можна їсти, бо вони зелені. Але постій тут, почекай. Я зараз найду тобі особливу ягідку, чарівну!

— Ну, пошукай, — сумно посміхнулась Талюня й сіла під деревом, — я все одно не можу далі йти.

Ага, він так і думав, що вона охляне... І цілком ясно, що треба дати їй оцю останню пілюльку. Але він не може порушити обіцянку, яку дав дідові: не може показувати їй пілюльку й пояснять, що то таке. Він зробить так, щоб вона її проковтнула, не знаючи про це...

І Юрчик відійшов трохи й швидко знайшов на кущі дикої малини ще зовсім зелену ягідку. Він зірвав її, дістав пілюльку й засунув в те заглиблення, яке залишається на малиновій ягоді, коли зірвати її з гілочки.

— Знайшов! — сказав Юрчик, повертаючись до Талюні. — Заплющ очі, відкрий рота і ковтай зразу ж те, що я тобі дам!

— А ти мені не покладеш до рота якусь погань? — злякано спитала вона.

— За кого ти мене вважаєш?! Не погань, а чарівну ягідку. От, можеш на неї поглянути. Вона несмачна, справді, але ти ковтай зразу, не розбираючись. От побачиш — як з’їси її, то будеш наїдена, начебто цілий обід з’їла, і перше, й друге і третє!

Талюня довірливо розкрила рота й заплющила очі. Юрчик поклав у рот їй ягоду з пілюлею, і вона проковтнула її.

— О! — здивовано сказала вона за якусь мить, — Я й справді зовсім наїдена! І можу йти далі ще хоч цілий день!

— Ну, то ходім швидше! — сказав Юрчик.

Весело пробігши вперед кілька кроків, Талюня враз зупинилась.

— А ти? — спитала вона. — Ти й для себе знайшов чарівну ягідку?

— Ні, — відповів Юрчик, — ти розумієш, в чім річ...

І не знаючи, як викрутитись, він почав плести їй якусь казкову вигадку: нібито такі чарівні ягідки можна знайти тільки тричі на день — по одній в час обіду, сніданку й вечері. І от, мовляв, він, Юрчик, дізнався про цю таємницю й таким чином і харчувався весь час... А ці чарівні ягідки ще мають таку таємничу властивість, що коли він не сам з'їсть хоч одну, а комусь віддасть, то вже більш не знайде жодної... Це Юрчик придумав на той випадок, якщо їм доведеться блукати в лісі аж до ночі й Талюня попросить знайти ще ягідку. А в нього ж більше пілюльок не було!..

І тут вже він не помилився. Довелося-таки їм ще поблукати. Добре, що хоч Талюня бадьоро бігла вперед і вперед, навіть пісеньку наспівувала й казала, що їй дуже подобається так блукати. Це ж як у казці!..

Але Юрчикові ставало все сумніше. Йому все дужче й дужче хотілося їсти. Він стискував кулаки й зуби й в думці запевняв сам себе, що все це для нього дрібниці. Адже "він хлопець, а не дівчинка, й ще не такі труднощі може подолати!..

На ліс швидко спустилися сутінки, почали густішати, стало зовсім поночі. Раптом вдалині щось блиснуло поміж гілок дерев і кущів. Тільки, мабуть, далеченько звідси.

— Талюню! — радо вигукнув Юрчик. — Дивись. Це ж фари автомашини!.. Там десь попереду — шосе!

Яка радість!.. Вони кинулися вперед. Але це було не так легко. В темряві кущі й стовбури дерев наче навмисно перепиняли їх, якісь пеньки та сухі гілки потрапляли під ноги, чіплялася висока трава... Але все залишилося позаду — і ось вони на шосе!

Блиснули вдалині фари. Наближалась вантажна машина.

Юрчик підвів руку. Але машина й сама спинилась.

Шофер визирнув з кабіни.

— Еге, та це ж, мабуть, вони й є, оті дітлахи, що їх шукають! — вигукнув він. — Ану, залазьте швидше, одвезу вас до ваших товаришів, хоч мені й не по дорозі!..

Машина розвернулась, помчалась — і за кілька хвилин Юрчик і Талюня вже були серед своїх!.. Виявилось, що товариші весь час шукали їх, і вкрай схвильований Віктор вже думав поспішати до станції, збирати там людей і з ліхтарями йти на розшуки... Можете собі уявити, як усі зраділи, коли Юрчик з Талюнею опинилися знову серед них!

— Ой, хлопці, вмираю — їсти! — це було перше, що сказав Юрчик.

В ту ж мить всі кинулись витягати з рюкзаків все, що там залишалось. Хоч залишалося й небагато, — бо за планом слід було б вже бути вдома! — але для Юрчика вистачило. Товариші навперебій підсовували йому свої припаси, і ніхто навіть не подумав нагадати йому, як він казав: "Не попрошу їсти, не діждете!.."

— А ти чого ж, Талюнько? — здивувались дівчатка. — Ти ж, мабуть, теж вмираєш з голоду!

— Ні, — сказала Талюня. — Мені зовсім не хочеться їсти. Юрчик дав мені чарівну ягідку, і я ще сита.

Всі дуже здивувалися.

— Чарівна ягідка?! Ото він, мабуть, ними й годувався весь час! — сказав Олежко.

— А чому ж ти й тепер не з’їв такої? — спитала Наталя Велика.

— А в нього була тільки одна! — пояснила Талюня. — Це була остання.

Тут всі з повагою подивилися на Юрчика, який виявив себе таким добрим товаришем для малої подружки. І почали ще з більшим запалом частувати його, аж поки він не наївся донесхочу.

— Ти віддав Талюні останню пілюльку? Молодець! — пошепки сказав Юрчикові Віктор, коли всі вони вже чекали поїзда на станції.

І тоді Юрчик зрозумів, чому Віктора досі аж ніяк не турбувало те, що він нічого не їсть. Значить, дід попередив його, що Юрчик виконує важливе наукове завдання — випробовує дідів винахід у поході.

Тільки ж коли й де дід бачився з Віктором?!.. Це вже так і залишилося таємницею.

ПРИГОДА З КУРЧАТАМИ

Напевно, всі ви знаєте, що до нашої країни часто приїздять різні іноземні туристи. І не тільки з соціалістичних, а й з капіталістичних країн.

От якось один такий турист, на прізвище містер Квік, приїхав до нашого міста і зайшов у ресторан, щоб пообідати.

Сів за столик і покликав офіціанта.

— Будь ласка, давати мені смажене курча! — сказав турист.

Як бачите, він не зовсім добре говорив нашою мовою. Але офіціант, звичайно, зрозумів його.

— Що вам більш до вподоби — ніжка чи крилечко? — спитав офіціант.

Містер Квік обурився.

— Який ніжка? Який крилечко? Мені давати цілий курча! Я є дуже голодний! — сказав він.

Тут містер Квік помітив, що люди, які сиділи за сусідніми столиками, поглядають на нього з подивом і цікавістю й весело посміхаються. Містер Квік подумав, що це вони приємно здивовані — як він добре володіє їхньою мовою. І він теж посміхнувся задоволено й самовпевнено, і почав нетерпляче чекати замовленої страви.

Не проминуло й п’яти хвилин, як офіціант з’явився й поставив на стіл перед містером Квіком блюдо, на якому лежала апетитно засмажена величезна птиця.

— Що це є таке?! — скрикнув містер Квік, — Я вас просити курча, а ви мені давати індик! Моя шлунок є хворий, вона їсти індик не любити!

— Пробачте, але це й є курча! — сказав офіціант.

Містер Квік аж почервонів від обурення.

— Ви з мене сміятись! — сказав він. — Я знати найкраще всіх людей, які бувають курчата! Адже курчата — мій бізнес.

Бізнес — у перекладі нашою мовою значить "заняття", або "діло". Але найчастіше так називають таке діло, яке дає людині гроші, прибуток. Саме це й мав на увазі містер Квік, коли сказав, що курчата — його бізнес.

І він гордо пояснив, що на його батьківщині всі звуть його "курячим королем", бо він володіє величезними птахофермами, де щодня вилуплюється один мільйон двісті тисяч курчат! Вся країна їла б тільки його курчат, якби там не було ще одного "курячого короля", з яким доводиться весь час змагатися — в кого більше купуватимуть курчат. Містер Квік усе своє життя займається цією справою. Хіба ж можна примусити такого великого знавця й спеціаліста прийняти індика за курча?!

Все це він розповів такою покаліченою мовою, що ви нічого не зрозуміли б, коли б так все написали, як він казав. Отже, тут тільки передано приблизний зміст його обуреної промови.

Але офіціантові неодноразово доводилось мати справу з іноземними туристами і тому він одразу все зрозумів.

— Заспокойтесь, прошу вас, — ввічливо сказав він. — Таких курчат справді ніде в світі нема. Але це таки дійсно курча, і ви легко можете в цьому впевнитись, коли покуштуєте його.

І він швидко й вміло відкраяв скибку смаженого птаха і поклав на тарілку перед містером Квіком.

Містер Квік узявся за ніж та виделку, недовірливо одрізав шматочок і поклав собі в рот.

— О! — сказав він з виразом величезної насолоди, — Це таки дійсно курча! Надзвичайно ніжний і смачний м’ясо!

І через те, що містер Квік був дуже голодний з далекої подорожі, він почав швидко й жадібно їсти, і більше нічого не казав, аж поки не наївся донесхочу.

Наївшись і розплатившись за обід, містер Квік спитав офіціанта — чи не може той йому сказати, якщо це не таємниця: звідкіля ж беруться отакі курчата, здоровенні, як індичка?!

— О ні, це зовсім не таємниця! — сказав офіціант. — Наш ресторан одержує їх прямо з дослідного господарства Наукового інституту. Воно міститься на Науковій вулиці, там же, де й інститут.

— І турист можна дивитись? — зацікавлено спитав містер Квік.

— Звичайно, можна. Там щодня повно екскурсій.

І офіціант докладно пояснив чужоземцеві, як добратися до того дослідного господарства.

Ідучи за чіткими вказівками офіціанта й самовпевнено орудуючи своєю чудернацькою мовою, містер Квік незабаром потрапив куди треба.

Біля воріт дослідного господарства він здибався з великою групою школярів, що прийшли сюди на екскурсію. Завідуючий господарством гостинно зустрів відвідувачів і запропонував іноземному туристові, якщо він розуміє нашу мову, приєднатися до шкільної групи екскурсантів. Містер Квік охоче погодився.

— Я дуже добре розуміти й говорити вашу мову! — сказав він.

Хтось; із хлоп’ят пирснув од сміху, але другий стиха тицьнув його кулаком у бік.

— Чого смієшся? Незручно! Це ж іноземець!

Сміхунчик знітився і сховався за спини товаришів. І всі пішли слідом за завідуючим у простору, але зовні нічим не примітну будівлю, що стояла серед зеленого саду.

Містер Квік з цікавістю оглядався навколо. Щось він не бачив вольєр, себто огороджених металевою сіткою майданчиків, де випасалися б курчата. І взагалі, крім двох будинків — одного трохи більшого, другого — меншого, на території дослідного господарства нічого не було.

— А де ж ви тримаєте птахів! — спитав містер Квік у завідуючого.

— Ніде, — люб’язно пояснив той, — як тільки вони вилупляться, в інкубаторі, ми передаємо їх споживачам.

— Як? Отаких маленьких?

Завідувач посміхнувся.

— Почекайте хвилинку, зараз ви самі все побачите!

От вони всі прийшли до приміщення, де стояли великі прилади, схожі на шафи. :,п.,

— Це інкубатори, — пояснив завідувач, — обігріваються вони електрикою. їх у нас шість. Ми закладаємо в них яйця по черзі, протягом шести день. Через три тижні курчата починають вилуплюватися, теж по черзі — спочатку в першому інкубаторі, потім в другому, третьому й так до кінця, поки всі інкубатори не спорожніють і не будуть заповнені

новими яйцями. Потім — перерва на два тижні, під час якої ми уважно стежимо, щоб всі прилади добре працювали, щоб яйця грілися рівномірно з усіх боків тощо.

— Все це я добре знати, — зневажливо сказав містер Квік, — Але ж це дуже мало! Невигідно мати такий малий господарство.

— Ви забуваєте, що це тільки дослідне господарство, — пояснив завідувач, — воно має в основному наукові завдання: випробовує новий винахід. Але я вже казав вам — зачекайте хвилинку, ви самі зараз усе побачите!

І чемно вклонившись іноземцеві, завідувач відійшов од нього до школярів і підвів юних екскурсантів до одного з інкубаторів. Там вже почали вилуплюватись із яєць курчата.

Хлопці й дівчатка з радісними вигуками, навперебій заглядали у віконце, через яке можна було спостерігати, як малесенькі створіння пробивають дзьобиками шкаралупку й вилазять на світ. Пухнасті, жовтенькі, вони нагадували клубочки м’якої вовни і дуже сподобались школярам, особливо дівчаткам.

Тільки містер Квік цілком байдуже дивився на це велике диво природи: адже в нього вдома було хтозна-скільки отаких інкубаторів і він так надивився на те, як вилуплюються курчата, що це його аж ніяк не цікавило. Він нетерпляче чекав — що буде далі.

І от всі побачили ще більше диво, і тепер вже не диво природи, а диво, створене людським розумом.

Дві жінки в білих халатах почали виймати одне по одному курчат з інкубатора й пересаджувати їх у просторі дерев’яні клітки, а по дорозі вкладати кожному з них у рот маленьку круглу таблетку зеленого кольору, схожу на цукерку.

Не встигали курчата потрапити у клітку, як одразу починали просто при очах швидко-швидко збільшуватись, зростати, ставали курчатами-велетнями!.. Вони ставали більшими за звичайних дорослих півників та курей, з добрих індиків завбільшки, але... залишалися все ж таки тими самими курчатками — жовтими, пухнастими, схожими на великі клубки м’якої вовни.

У містера Квіка аж дух перехопило! Що за диво дивне?! Оце так справді великий винахід!.. От якби йому, містеру Квіку, роздобути ці таблетки, дізнатися — з чого вони зроблені... Він би тоді зміг такий прибуток мати, що ніякі інші "курячі королі" неспроможні були б з ним змагатися. Адже з цими таблетками курчат не доводиться навіть годувати, не доводиться чекати, поки вони виростуть!..

— Це просто чудово! — в захваті сказав він і, звертаючись до завідувача, спитав, що то за таблетки, де їх дістають і з чого вони зроблені?

— Їх виробляють тут же, при нашому дослідному господарстві, — відповів завідувач. — Але з чого вони робляться, я вам сказати не можу: це секрет виробництва, або, вірніше, — наукова таємниця! Це один наш учений, відомий винахідник, винайшов такий засіб, але досі ще його тільки випробовують.

— Цей учений — дідусь нашого школяра! — втрутився в розмову один з хлопчиків. — Ось його внук, Юрчик!

Містер Квік кинувся до вказаного хлопчика, якого назвали Юрчиком, і почав гаряче потискувати йому руку.

— Я дуже радий! — захоплено повторював містер Квік. — Для мене такий великий приємність знайомитися внук такої великої людини!

Юрчик трохи зніяковів, але вирішив, що треба підтримати розмову з цим чудернацьким іноземцем.

— Ви, мабуть, теж учений? Теж винахідник? — ввічливо спитав він.

— О, так! — відповів містер Квік, — Я є великий знавець курячої справи!

Хлопчики й дівчатка з повагою подивилися на нього. Вони ж знали, що в капіталістичних країнах живуть не самі капіталісти, а й трудящі люди — робітники, й селяни, й службовці, і вчені. І вони подумали, що цей іноземець і є такий вчений. їм зовсім навіть на думку не спало, що це може бути найсправжнісінький капіталіст.

Клітки з велетенськими курчатами тим часом були винесені з приміщення і повантажені на грузовики, а завідувач став показувати школярам, що треба робити далі.

Поки всі уважно розглядали, як чистять інкубатор, щоб закласти в нього нові яйця, містер Квік тишком-нишком підійшов до Юрчика і потихеньку відвів його вбік.

— Любий хлопчику, — сказав він стиха, — скажіть, будь ласка, ваш великий дід ще нікому не продати патент на свій винахід?

— А що таке патент? — спитав Юрчик, — І як це так — продати?

— О, це значить — передати секрет виробництва, — пояснив містер Квік, — і за це одержати гроші.

— Ні, — сказав Юрчик, знизавши плечима, — нікому він нічого не продавав.

Містер Квік страшенно зрадів.

— Мій любий хлопчику! — вигукнув він. — Я вас дуже просити — знайомити мене ваш великий дід! Я хотів купувати його винахід і давати йому дуже-дуже багато грошей!

Юрчик здивовано подивився на іноземця.

— Як же дід може продати свій винахід? — спитав він, — Це ж його наукова праця, а не якась власна річ! Хіба наукова праця продається?

— Звичайно, продається! — впевнено відповів містер Квік. — Я ж давати великі гроші! І ніхто про це не знати... Це буде наш бізнес.

Юрчик аж очі витріщив; що за чудні розмови?! І раптом здогадка блискавкою майнула в його голові — так он воно що! Цей іноземець, мабуть, зовсім не вчений... недарма він каже "бізнес"! Це слово Юрчик десь чув — може, по телевізору або по радіо — і знав, що такі слова говорять капіталісти. А з капіталістами розмовляти... ні, краще не треба!

І Юрчик швиденько позадкував геть від іноземця, ближче до своїх товаришів.

— Хлопці! — пошепки сказав він, смикнувши за плечі Олежка та Сергія. — Знаєте, хто це такий? Це зовсім не вчений. Це — живий, найсправжнісінький капіталіст!..

— Та ну! — здивувалися хлопці. — Звідкіля ти знаєш?

— Він запропонував, щоб мій дід продав йому свій винахід! І пообіцяв за це багато-багато грошей! І щоб дід це зробив потайки... Ви тільки подумайте! Це ж тільки капіталіст може таке пропонувати.

— Справді так! Ну й дива... Так оце вони такі, капіталісти?!

Хлопці й дівчатка юрбою оточили містера Квіка й почали його з цікавістю розглядати. Містер Квік роздратовано оглянувся на всі боки й повернувся до Юрчика,

— Ви піти зараз зі Мною до ваш дід? — спитав він, приховуючи своє роздратування.

— Ні, — рішуче відповів Юрчик, намагаючись говорити так, щоб чужоземцеві було зрозуміліше, — я не хотіти знайомити вас з моїм дідом. Мій дід не продавати свої винаходи!.. І взагалі у нас не капіталістична країна.

— І можете не думати, що в Нас усе купується й продається, як у вас! — із сміхом додав Олежко.

Містер Квік ще дужче роздратувався, аж почервонів увесь, і зробив зусилля, щоб вибратись з юрби школярів.

— Я нічого не думати! Я просто не зрозуміти! — забелькотів він.

І похапцем розкланявшись із завідувачем, він поспішив до виходу.

"Кляті хлопчиська! — думав він сердито. — Кляті більшовики! І взагалі клята країна! Але курчата... які курчата!!! Нічого не пошкодую, аби дістати оті чудесні таблетки й заволодіти секретом їхнього виготовлення!.. І я вже надумав, як це зробити!"

Тут містер Квік задоволено й злісно зареготав, побіг до установи, яка займається іноземними туристами, і попросив, щоб його негайно відправили додому, не чекаючи, поки закінчиться строк його туристської путівки. Він навіть не став вимагати, щоб йому повернули гроші за невикористані дні.

Приїхавши до своєї країни, містер Квік швидко знайшов одного відомого шпигуна, на прізвисько Скілфул, що їхньою мовою значить "Спритний".

Скілфул саме збирався в чергову шпигунську подорож, і містер Квік, за велику суму грошей, підмовив його поряд із своїми шпигунськими завданнями виконати й приватне доручення: пробратися в оте дослідне господарство й викрасти секрет виготовлення чудодійних збільшувальних таблеток. Або хоч самих таблеток роздобути, скільки вдасться, бо тоді можна буде зробити аналіз і дізнатися, з чого вони зроблені.

Шпигун уважно вислухав розповідь містера Квіка про велетенських курчат і погодився взятися за це діло.

— Але, щоб туди пробратися, — сказав він, — треба хоч трохи тямити в. курячій справі. А я в ній — ні бе, ні ме.

— Ну, це діло поправне! — заспокоїв Скілфула містер Квік і повів його на свої птахоферми. Там шпигун швидко вивчив усе, що тільки можна вивчити щодо курей та курчат.

Потім він одержав від містера Квіка велику суму грошей на різні витрати й, не гаючи часу, заходився виконувати своє підле завдання.

II

Одного чудового вечора, коли Юрчик мирно сидів із дідом на дивані й розповідав про свої буденні шкільні справи, до кімнати раптом зайшов схвильований завідуючий дослідним господарством.

— Розумієте, професоре, яка дивна історія, — сказав він, — не всі курчата збільшуються!

— Себто як? — перепитав Юрчиків дід. — Не всі однаково збільшуються?

— Ні, — пояснив завідувач, — деякі зовсім не збільшуються.

Дід посміхнувся.

— То, може, просто якесь курча не проковтнуло таблетку? — спитав він.

Але завідувач похитав головою.

— Я й сам спочатку так думав. Я навіть не хотів вам про це казати, коли позавчора одне курча зосталося малим. Але вчора знову сталася така ж подія, тільки не збільшилося вже двоє курчат. Сьогодні я сам стежив, щоб кожному курчаті дали таблетку й щоб вони проковтнули їх. І — що б ви думали — знову одне курча залишилося, як було!

— Тут щось не так, — сказав дід. — Що ви зробили з цими невдалими курчатами?

— Нічого, відсадив в окрему клітку. Може, вони якісь хворі?

— Ну, ходімо подивимось.

Кожен з читачів, звичайно, розуміє, що Юрчик аж ніяк не міг залишитися вдома, коли дід поспішав до Наукової вулиці. Незабаром всі троє вже заходили до воріт дослідного господарства.

В кутку того приміщення, де стояли інкубатори, в окремій клітці сиділи жовтенькі пухнасті курчатка й весело клювали розкришену й змочену булку.

— Я дав їм їсти, — пояснив завідувач, — може, вони й не хворі.

— Це ми зараз перевіримо, — сказав дід, — дайте-но мені чотири таблетки!

Завідувач відімкнув залізну шафу із складним замком, який могла відімкнути тільки людина, що знала секрет цього замка. У цій шафі зберігався в скляних банках невеликий запас збільшувальних таблеток. їх ще робилося небагато, коштували таблетки дорого й тому кожна таблетка була на обліку: видавали їх щодня точно за кількістю курчат і пильно стежили, щоб жодна не пропадала марно.

Юрчиків дід дістав чотири таблетки, уважно оглянув їх і, взявши в руки курчат одне по одному, засунув їм таблетки в розкриті дзьобики. І в ту ж хвилину курчата стали збільшуватись і збільшуватись, і всі четверо зробилися величезними, як добрі індики.

— Як бачите, все в порядку! — спокійно сказав дід. — Ви, мабуть, просто тоді не додивилися, що курчата не проковтнули таблеток!

Завідувач знизав плечима.

— Але тоді таблетки залишилися б тут! — зауважив він.

— Вони могли впасти на підлогу, — сказав дід, — і їх потім замели й викинули з сміттям. Адже тут щодня підмітають?

Може, це й справді було так, але ні завідувачеві, ні Юрчикові щось не повірилось, щоб три дні підряд міг трапитись такий надзвичайний випадок!

Дід пішов додому, порадивши завідувачеві якнайуважніше стежити, як дають таблетки курчатам. А Юрчик теж пішов до себе додому, але все ніяк не міг позбутися думки про таблетки. Йому здавалось, що в цій

справі щось не гаразд і що треба тільки про щось згадати, щоб все відразу стало ясне. Але що саме згадати — цього Юрчик ніяк не міг збагнути.

Проминуло кілька день, і Юрчик вже почав забувати про пригоду з курчатами. Коли раптом одного ранку, йдучи до школи, він зустрів на вулиці завідувача дослідним господарством.

— Добрий день! — сказав Юрчик. — Ну, що, все гаразд із курчатами?

Завідувач зупинився.

— А, це ти, Юрчику? Здоров! Ти питаєш, як з курчатами? Розумієш, — трохи повагавшись, сказав він, — з ними не все гаразд. Знову таблетки не діють! Мені незручно казати твоєму дідусеві, але вчора знову двоє курчат не збільшилось. Просто не знаю — що робити!

— Треба простежити як слід, — запропонував Юрчик, — а дідові поки що й справді говорити не варт. Навіщо даремно хвилювати?

— Так, так, ти маєш рацію. Та я й то намагаюсь стежити, але нічого не помічаю. Це ж просто, як у пригодницькій книжці!..

— Хочете, ми вам допомагатимемо стежити, я й мої два друга?! — вигукнув Юрчик, — Може, це й справді хтось навмисне робить, як диверсанти у книжках про шпигунів?!

Завідувач посміхнувся.

— Ну, знаєш, шпигунам тут нема чого робити! Наш об’єкт не має оборонного значення! Не треба вигадувати небилиць. Але за допомогу я буду вдячний. Тільки треба це ось як зробити: приходьте через два тижні — саме тоді в нас почнеться чергове вилуплювання курчат. Протягом

шести днів ви допомагатимете мені стежити, і якщо ми й тоді нічого не помітимо — то я вже ке знаю, що й робити!..

— Оце добре! — вигукнув Юрчик. — Через два тижні в школі саме починаються весняні канікули, й ми зможемо приходити щодня!

— Тільки не всі зразу, по черзі! — зауважив завідувач, — І нехай це буде у вас гурток юних натуралістів. Інакше я не зможу дозволити вам щодня товктися біля інкубаторів.

— Гаразд! Так і зробимо. До побачення!

І Юрчик побіг далі, щоб не спізнитися на урок.

Все ж таки він не міг погодитися з завідувачем, що тут нема чого шукати ворожої руки. Завідувач, мабуть, просто ніколи не читав книжок про шпигунів та диверсантів! А всім хлопцям, і Юрчикові в тому числі, добре відомо, що ці підлі люди полюють за будь-якими нашими таємницями. Хоч би вони й не мали оборонного значення.

А тут же саме й є така таємниця — наукова таємниця, новий винахід. І вже напевно знайдуться в капіталістичному світі зажерливі люди, які схотіли б заволодіти цією таємницею!..

І тут Юрчик аж зупинився й розкрив рота від раптової згадки: ой, та й справді, і як це він міг забути про отого туриста-капіталіста, який хотів купити в діда його винахід!.. Хіба ж цей капіталіст не радий був би якимось способом накапостити дідові, і нашій науці, і взагалі нашому народові?.. Чи не його рука в цій справі?..

Під час уроків довелося думати про інше, але як тільки продзвенів дзвінок на велику перерву, Юрчик покликав у затишний куточок своїх найближчих друзів Сергія та Олежка і все їм розповів.

— Мені здається, що тут справа непроста й треба її розслідувати, — сказав він їм наприкінці. — Чи згодні ви мені допомогти?

Обидва хлопці, звичайно, погодилися з великим захватом.

Напередодні весняних канікул троє друзів зібралися в Юрчика, взяли чистий зошит і гарними літерами різнокольоровими олівцями надписали на обкладинці:

Щоденник гуртка юних натуралістів.

Потім вони розподілили між собою дні — коли кому чергувати, і наступного дня пішли до дослідного господарства.

— Добрий день! — сказав Юрчик, входячи разом з друзями до того приміщення, де стояли інкубатори. — Ми — гурток юних натуралістів 2-го "А" класу 235-ї школи. Можна нам провадити у вас наші спостереження?

— Будь ласка, будь ласка, — відповів завідувач, — ми завжди раді нашій зміні — молодим птахівникам. Ось познайомтеся, прошу, із нашими старими спеціалістами в цій справі.

Хлоп’ята ввічливо привіталися з двома жінками в білих халатах, що стояли біля інкубатора. Одну з них аж ніяк не можна було назвати "старою", бо це була ще зовсім молода, червонолиця дівчина. Вона привітно посміхнулася нашим хлопцям і потиснула їм руки.

Зате друга й справді була стара. Сиві пасма волосся висувалися з-під низько напнутої на лоба білої хустки. Вайлувата широкоплеча постать її виглядала якось дивно, і це враження ще посилювалося її великими спритними руками й величезними пласкими черевиками, що виглядали з-під досить довгої спідниці. Вона суворо подивилася на хлопців і сказала хриплим голосом:

— Це непорядок, щоб у робочому приміщенні перебувало весь час стільки сторонніх осіб!

Юрчик подумав, що це правильно, і до того ж йому сподобалось, що стара птахівниця сказала про них, хлопчаків, як про дорослих — "сторонні особи"! Він подивився на неї з повагою і ввічливо пояснив:

— Ми не перебуватимемо тут усі водночас. Ми будемо по черзі.

— А-а, то інша справа! — схвально кивнула головою стара і повернулася до інкубатора, бо курчата от-от вже мали починати вилуплюватись.

Першого разу залишилися при цьому всі троє. Було дуже цікаво. Кожну таблетку завідувач сам передавав птахівницям з банки, де ці таблетки зберігалися, а "юні птахівники" напружено стежили, як птахівниці брали курчат і вкладали їм у дзьобики зелені блискучі кульки. Всі курчата своєчасно збільшилися. Потім у звільнений та вичищений інкубатор заклали нові яєчка, щоб через три тижні з них знову вилупилися курчата.

— На сьогодні все! — сказав завідувач, — Завтра почнеться вилуплювання в другому інкубаторі, потім у третьому, четвертому і так далі. Отже, приходьте завтра, післязавтра і ще протягом трьох днів, поки не вилупляться курчата в усіх наших інкубаторах.

Хлопці були дуже задоволені. Вони записали в свій щоденник:

"2 березня. Спостереження провадили всі троє. Всі курчата збільшилися".

— А хто ця стара птахівниця? — спитав Юрчик, коли завідувач вийшов проводити хлоп’ят, — мені здається, що тоді, коли ми приходили на екскурсію, її не було, була якась інша.

Завідувач засміявся.

— О, я бачу, ти спостережливий хлопець! — сказав він. — Справді, в нас була раніш інша птахівниця. Але вона звільнилася, бо мала кудись виїхати, й ми прийняли на роботу оцю стару. Це надзвичайно досвідчена спеціалістка, вона знає про курей і про курчат все, що тільки можна знати!

Наступними днями в щоденнику з’явилися такі записи:

"3 березня. Спостереження вів Сергій. Всі курчата збільшились. Була екскурсія з цукеркової фабрики".

"4 березня. Спостереження вів Олег. Двоє курчат залишилися малими. Відсаджені в окрему клітку. Уважне розслідування довело, що таблетки з їхнього рота не повипадали, бо їх ніде нема. Можу заприсягтися, що я бачив, як курчата їх ковтали. Сторонніх осіб у приміщенні не було".

Неважко собі уявити, як схвильовано обговорювали хлопці цей запис, зібравшись увечері в Юрчика. Адже залишилося тільки три дні до кінця вилуплювання курчат з усіх інкубаторів!.. А через два тижні вже йтимуть знову заняття в школі, й "гурток юних натуралістів" аж ніяк не зможе провадити спостереження. Невже ж отак і не пощастить за ці останні три дні що-небудь помітити й знайти хоч якусь розгадку неприємної таємниці?!..

— Ви ж пильнуйте як слід ці два дні, Юрчику й Сергію! — сказав Олежко. — А на третій, останній, день ми вже підемо знов усі втрьох спостерігати!

III

На другий день після цього Юрчик щодуху поспішав до дослідного господарства. Це було його чергування. Він біг бігцем, аж захекався.

А чому це він так захекався?

А тому, що після кількаденної весняної відлиги цього ранку добре підморозило й у багатьох місцях на тротуарах створилися чудові сковзалки. Хіба ж можна байдуже пройти мимо такої сковзалки?! Юрчик, звичайно, не міг. Він обов’язково повинен був з розгону прокотитися по кожній сковзалці хоча б двічі!.. Біля сковзалок юрбилися хлопці й дівчатка, кожному хотілося посковзатися, отже, поки Юрчик чекав щоразу на свою чергу, час ішов. І тепер, звичайно, йому доводилось бігти щодуху, щоб не запізнитися на чергування.

Та ось вже й Наукова вулиця!.. На розі тут був годинник, Юрчик побачив, що не запізнюється, й трохи притишив ходу.

Раптом він помітив, що перед ним в тому ж напрямку поквапливо посувається якась дивна, але нібито знайома постать. Це була широкоплеча, вайлувата жінка, яка поспішно йшла великими кроками, розмахуючи руками. Довгі поли її непоказного пальта й спідниці, що висувалася з-під нього, смішно метелялися навколо ніг, взутих у величезні пласкі черевики.

"А-а, — здогадався Юрчик, — це ж стара птахівниця! Значить, не я один сьогодні мало не спізнився!"

Тільки він встиг це подумати, коли раптом жінка посковзнулася на підмерзлій калюжі, незграбно змахнула руками, намагаючись втриматись на ногах, але не втрималась і гепнулася на землю. Юрчик злякано скрикнув і кинувся на допомогу.

Зненацька він побачив, що при падінні з кишені старої випала якась бляшана коробочка, розкрилася і по підмерзлому снігу розкотилися блискучі зелені кульки.

— Що це таке?! — вигукнув Юрчик, — Таблетки? Звідкіля вони тут?

Птахівниця в ту ж хвилину схопилася на ноги з такою швидкістю, якої важко було чекати від старої жінки.

Але, глянувши на коробочку й на розгублене Юрчикове обличчя, вона хутко обсмикнула спідницю й засміялася своїм хрипким голосом:

— Які таблетки! Це ж цукерки! Звичайні ментолові цукерки від кашлю! Поласуй, якщо хочеш, і допоможи мені їх зібрати

Справді... Юрчик згадав, що, коли він кашляв, мама купувала йому такі точнісінько цукерки. Машинально він узяв одну, сунув до рота й одразу відчув її приємну солодку прохолоду. Юрчикові стало соромно своєї підозрілості, він почервонів і заходився якнайшвидше збирати розсипані цукерки в коробочку.

— Доводиться смоктати оцю погань, — сказала жінка, — бо чуєш, як я захрипла? Тільки ти нікому не кажи про ці цукерки. Ніхто ж не знає, що я застуджена, думають, що це в мене зроду такий голос. І якщо дізнаються, то можуть відсторонити від роботи, поки не пройде, а це мене зовсім не влаштовує!

Юрчик пообіцяв не говорити, хоч йому все це здалося трохи дивним.

Але день проминув без будь-яких ускладнень. Курчата вилуплювалися й потім збільшувались як годиться. Все йшло спокійно й тільки раз у раз Юрчик помічав, що стара птахівниця нібито трохи стривожено поглядає на нього.

"Невже вона боїться, що я патякатиму про її застуду? — подумав Юрчик. — Шкода, що вона не знає, як я добре вмію тримати язик за зубами!"

Повернувшись додому, Юрчик записав у щоденнику:

5 березня. Спостереження Юрка: все гаразд, всі курчата збільшились".

Записав він це і замислився.

А все ж таки підозріло... Якийсь навмисний збіг обставин: оця застуда... і ментолові цукерки, такі подібні до збільшувальних таблеток... Ні, все це неспроста! Треба порадитися з хлопцями...

Але хлопці чомусь не йшли. В цьому не було нічого дивного, адже зараз канікули, в усіх кінотеатрах ідуть цікаві для школярів картини. Та Юрчик хвилювався все дужче й дужче і зрештою вирішив, що він наробив дурниць, не розповівши нічого завідувачеві. Треба негайно це виправити!

І вже не чекаючи товаришів, він побіг знову до Наукової вулиці.

Вже стемніло, Юрчик підійшов до воріт дослідного господарства й побачив, що ворота замкнені. Крізь ґратчасту огорожу було видно, що у вікнах двох будинків на території господарства не світилося жодного вогника. Юрчик щосили застукотів у ворота й загукав:

— Гей-гей! Чи є там хто живий?!

І раптом він побачив крізь огорожу, що від другого будинку, — того, де містився маленький завод, що виробляв збільшувальні таблетки, — метнулася вбік якась незграбна постать. Метнулася до паркана, з несподіваною спритністю перемахнула через нього й зникла в глибині провулка.

Недовго думаючи, Юрчик з криком кинувся за нею. Але наздогнати не зміг і тільки побачив, як за ріг майнуло знайоме пальто й довга спідниця...

Так, це був не хтось інший, а саме вона, та стара птахівниця! Вона чомусь нишпорила тут, на території дослідного господарства, ввечері, коли нікого нема... І потім отак спритно перестрибнула через паркан, коли почула стукіт і вигуки біля воріт! Стара жінка — і отак стрибати?!. Як хочете, а це вже без всякого сумніву підозріло!

Що ж тепер робити? Як дізнатися, що це за людина — ота стара птахівниця? Якщо вона й є прихований ворог, то як її викрити?..

Раптом Юрчик згадав, як він торік дізнався, хто винний і хто невинний в одній шкільній пригоді. Це він зробив за допомогою чудового дідового винаходу — кишенькового думкоприймача. Прикладеш цей прилад до вуха — і чуєш усі думки тої людини, на яку дивишся, так, ніби вона їх вимовляє вголос.

Кишеньковий думкоприймач! Так, зараз негайно треба йти до діда й попросити в нього цей прилад на завтрашній день. Під будь-яким приводом!

Дід не відмовить — хоч цей винахід досі ще, мабуть, не затверджений, але дід знає, що Юрчикові можна довірити... Отже, не гаючи часу, швидше — до діда!..

Дід і справді не відмовив. Він навіть не став наполягати, щоб Юрчик розповів, навіщо йому потрібний думкоприймач.

— Ти можеш мені повірити, діду, що я беру його не для пустощів, а для важливої справи! — сказав Юрчик, — Я тобі потім усе розповім, ти можеш мені повірити.

— Звичайно, я вірю тобі, — відповів дід. — Єдине, що ти мусиш пам’ятати: як і раніше, про цей прилад ніхто не повинен знати!

Юрчик прийшов до дослідного господарства, навмисно трохи спізнившись. В цей день чергував Сергій. Юрчик заздалегідь придумав правдоподібне пояснення свого приходу в непризначений час.

Але йому не довелося нічого пояснювати. Біля інкубатора він застав завідувача, двох птахівниць і Сергія в надзвичайно нервовому стані. 1 було чого нервуватись: вилуплювання курчат в черговому інкубаторі тільки почалося, а з висаджених у клітки курчат аж четверо не збільшилося ні на крихітку!

Отже, з непослабною, потроєною увагою всі й далі виймали вилуплених курчат і вкладали їм у дзьобики таблетки і на прихід Юрчика ніхто не звернув жодної уваги. Тільки стара птахівниця кинула на нього погляд, і Юрчикові здалося, що він побачив у цьому погляді острах і злість.

Тоді, не зволікаючи, Юрчик витяг з кишені затиснутий в кулаку прилад, приклав його до вуха і вп’явся очима в стару. Якісь незрозумілі звуки швидко-швидко забриніли в приладі. Що це таке? Невже це її думки? Чи, може, прилад зіпсувався?..

Юрчик відвів очі від старої птахівниці й подивився на завідувача.

"Доведеться, мабуть, повідомити про все професора!" — заклопотано думав завідувач, і Юрчик добре розумів його думки так, ніби той їх проказував вголос. Отже, прилад діяв безвідказно? Чому ж не можна взнати, про що думає стара?..

Юрчик став слухати її ще раз — знову він почув тільки якусь безладну нісенітницю. І раптом він зрозумів: стара птахівниця думала не нашою мовою!.. Так, так!.. І це свідчило, що вона була не та, за кого себе

видавала. Вона була чужачка. І пробралася сюди, напевно, з лихими намірами!..

Для Юрчика було досить одної хвилини, щоб вирішити — що йому треба робити. Розповісти завідувачеві про своє відкриття — не можна, бо не можна ж казати про прилад. Але й зволікати з цим ділом не можна — хто знає, що надумала ця стара відьма?! Значить, треба негайно бігти до діда й розповісти все йому. А дід вже миттю придумає, що робити далі.

IV

Юрчик одразу зметикував, що зараз, в робочий час, дід. має бути в своїй лабораторії, тут же, поруч із дослідним господарством. І справді, він був там і, як завжди, зрадів приходу свого внука.

— Діду! — вигукнув Юрчик, навіть не привітавшись, — От слухай, про що я зараз дізнався!

І він хутко розповів дідові все з самого початку: про те, як курчата знову стали не всі збільшуватись, а завідувач вирішив не турбувати діда, поки не простежить, в чім справа: і про те, як вони — Юрчик, Олежко й Сергій — взялися допомогти завідувачеві; і про те, як Юрчик побачив у старої птахівниці коробку ментолових цукерок, схожих на збільшувальні таблетки, і як ця стара птахівниця перестрибнула через паркан... І проте, як він хотів дізнатися, про що думає ця жінка, яка, до речі, не так давно прийнята сюди на роботу. І як нічого не можна було зрозуміти за допомогою думкоприймача, бо та стара думає, напевно, чужою мовою!..

— Так, так! — похитав головою дід. — Все це дуже цікаво. Але те, що вона думає незрозумілою тобі мовою, ще нічого не значить. Може, вона з якої-небудь іншої республіки нашої ж країни? Ти нічого не розібрав з того, що вона думала? Може, хоч якесь одне слово?

Юрчик замислився.

— Мені здається, — сказав він, трохи вагаючись, — нібито вона кілька разів вимовляла в думках "день же... день же...".

І на мене при цьому зиркала начебто сердито або злякано.

..."День же"? — задумано перепитав дід, — День же... день же... Стій! А може, не "день же", а "дейнджер"?! Дейнджер — англійською мовою значить "небезпека". Ну, звичайно ж, вона думала про небезпеку, яка їй загрожує!.. О, я бачу, справа серйозніша, ніж ми собі уявляли. Можеш не турбуватись, я тепер сам займусь цим ділом. Біжи собі додому, а завтра приходь разом з своїми товаришами провадити спостереження, як завжди.

Юрчик віддав дідові чудесний прилад і пішов, а дід негайно став дзвонити по телефону в ту установу, яка стежить за тим, щоб ніякі шпигуни й диверсанти не могли шкодити в нашій країні.

— Дуже цікаво все те, що ви нам повідомили! — відповіли дідові з цієї установи, коли він усе розповів, — Ми саме дізналися, що до нашої країни потайки пробрався один відомий шпигун, на прізвисько Скілфул. Але слід його десь загубився, й ми досі на нього не натрапили. Може, ота ваша птахівниця якось зв’язана з ним?!

І вони пообіцяли в той же день надіслати свого досвідченого співробітника, який під виглядом пожежника буде пильно стежити за всім, що робиться в дослідному господарстві. І саме такого співробітника, який добре знає англійську мову...

Завідувача теж про все сповістили, й коли закінчився робочий день, і в будинках дослідного господарства нікого не залишилося, по подвір’ю вже походжав високий молодий чоловік у синьому одязі пожежника і гострим зором оглядав усе навколо.

Цей пожежник зустрів біля воріт наших хлоп’ят, коли вони всі троє прийшли на останнє своє чергування. Олежко й Сергій не звернули особливої уваги на появу тут нової, незнайомої людини. Але Юрчик одразу збагнув, за чиїм проханням посилено охорону господарства. До того ж йому здалося, що молодий пожежник ледь помітно посміхнувся й кивнув головою, коли Юрчик проходив повз нього.

— Дорогі юннати! — сказав завідувач, коли він сам, хлопці й птахівниці приготувалися до появи курчат у шостому інкубаторі. — Сьогодні останній день ваших спостережень у нашому дослідному господарстві. Тому сьогодні ви не тільки дивитиметесь, як усі попередні дні, а й візьмете безпосередню участь у нашій роботі. Кожну таблетку з банки я передаватиму у руки одному з вас, а ви вже передаватимете її нашим шановним птахівницям. Згода?

Хлопці страшенно зраділи. Ви самі розумієте, що стояти й дивитись, як хтось що-небудь робить, завжди буває не так цікаво, як робити самому! Отже, коли курчата почали вилуплюватись, першим став передавати таблетки Олег, за кілька хвилин його змінив Сергій, і нарешті — Юрчик, який до цього часу стояв збоку й уважно придивлявся — чи не трапиться чогось підозрілого.

Але все йшло спокійно. Ось одну таблетку передав Юрчик старій птахівниці, ось другу, третю... Курчата неухильно збільшувались як годиться.

Раптом, передаючи птахівниці чергову таблетку, Юрчик помітив, що в її простягнутій до нього руці нібито блиснуло щось зеленкувате... Так, він не помиляється!.. Стара вже взяла в ліву руку курча і намірилась покласти йому в рот таблетку, коли Юрчик раптом схопив її за праву руку.

— Стійте!!! — вигукнув він. — Покажіть, що у вас в руці?!

Стара злякано висмикнула руку, не розтуляючи кулака.

Курча випало з її лівої руки на підлогу. З другого боку підскочив до неї завідувач і теж схопив її за праву руку, і так стиснув, що кулак сам собою розтулився, й всі побачили на долоні дві блискучі зелені кульки!.. Це була таблетка, яку Юрчик щойно передав їй, а друга — що ж то за кулька?!. Це ж ментолова цукерка!..

Стара жінка обурено подивилась на завідувача й хотіла щось сказати, коли раптом її спинило голосно вимовлене речення. Всі миттю оглянулися на двері й побачили, що в дверях стоїть молодий пожежник і, притуливши руку до вуха, дивиться на стару.

"Дід йому дав свій прилад! — пронеслося блискавкою в Юрчиковій голові, — Він зрозумів думки старої і відповів її мовою!"

Так, він сказав оте речення не нашою мовою, бо ніхто нічого не збагнув. Але стара птахівниця, видать, зрозуміла. З прокляттям на вустах кинулася вона до вікна, стрибнула на підвіконня і вже занесла руку, щоб вибити шибку й вистрибнути надвір, але зненацька заплуталася у довгій спідниці й полетіла додолу!..

Під час падіння з її кишені вилетіла вже знайома нам бляшана коробочка з ментоловими цукерками і покотилася по підлозі.

Водночас із цим з голови старої жінки злетіла хустка разом із пасмами сивого волосся, що визирали з-під неї, і всі ошелешено побачили перед собою стрижену йоржиком чоловічу голову! Людина дивилася на всіх із зненавистю й переляком.

— А-а, та це ви, Скілфуле, власною персоною?! — із сміхом вигукнув "пожежник" і, вихопивши з кишені револьвер, додав: — Руки вгору. І не здумайте чинити опір!!!

Що ж нам іще залишилося розповісти?

Ви, мабуть, вже й самі здогадалися, як все це сталось. Підмовлений містером Квіком шпигун переодягся старою жінкою й, використавши набуті на квіківських птахофермах знання, легко домігся, щоб його прийняли на роботу в дослідне господарство.

Викрасти рецепт виготовлення збільшувальних таблеток було не так легко. Отже, Скілфул вирішив поки що накрасти якомога більше самих таблеток, щоб потім можна було зробити аналіз і дізнатися, з чого вони зроблені. Але просто красти було небезпечно, бо завідувач або друга птахівниця могли б помітити, що курчата нічого не ковтають. І тому Скілфул надумав спритно підміняти таблетки дуже схожими на них ментоловими цукерками, які продаються в усіх наших кондитерських магазинах. І це йому пощастило робити до певного часу.

Але випадок з падінням на вулиці і другий випадок, коли Юрчик застукав його вночі на подвір’ї дослідного господарства і він ледве-ледве встиг утекти, вселили неспокій в підлу душу шпигуна. Отже, він і справді весь час думав про небезпеку, коли Юрчик прийшов із думкоприймачем. І думав він про це, звичайно, своєю, а не нашою мовою...

Занепокоєний злодій вирішив швидше нахапати ще якнайбільше таблеток і своєчасно зникнути. Але виявилось, що хлопчик Юрчик випередив його! І, незважаючи на своє прізвисько Скілфул, що значить "Спритний", шпигун був спійманий на гарячому.

Так і не вдалося містеру Квіку заволодіти нашою науковою таємницею. І довелося йому по-старому витрачатися на годівлю свого мільйона двохсот тисяч курчат щодоби й довго чекати, поки вони виростуть. Та ще й змагатися з іншими "курячими королями", які врешті перемогли його, і містер Квік розорився. Але нам його зовсім не жаль!

Далі все йшло гаразд на дослідному господарстві. Дід надзвичайно пишався своїм внуком, який виявив стільки спостережливості, розуму й сміливості в небезпечній справі. Але самому внукові він намагався цього не показувати, щоб той, бува, не задер свого кирпатого носа.

ЕПІЛОГ

На цьому доводиться закінчувати розповідь про дивовижні пригоди хлопчика Юрчика та його діда, вченого винахідника. Дуже шкода, звичайно, але нічого не поробиш!

Справа в тому, що невдовзі після подій, змальованих в останньому оповіданні, Юрчикові батьки поїхали працювати на будівництві в найдальшому кінці нашої великої Батьківщини. Досі якось не прийшлося до слова сказати, що Юрчикові тато й мама були досвідчені будівельники, і коли тільки десь починалась якась важлива побудова, їх завжди посилали туди. Так сталося й тепер.

Юрчика вони, звичайно, взяли з собою. А дід залишився й далі працювати в своїй лабораторії Наукового інституту на Науковій вулиці. Тільки тепер він вже не міг показувати кожен новий винахід своєму улюбленцю-внукові раніше за всіх інших людей.

А якщо так, то, значить, не може бути й нових оповідань про хлопчика Юрчика та його діда. Можна, щоправда, розповідати про Юрчика окремо, а про діда окремо. Але, ви самі розумієте, що це будуть вже зовсім інші оповідання!..

В усякому разі можна сказати тільки те, що Юрчиків дід і надалі наполегливо працював над удосконаленням своїх дивовижних винаходів і над вигадуванням нових.

І якщо колись, у майбутньому, живі істоти зможуть по волі людини збільшуватись і зменшуватись; і люди зможуть розмовляти між собою, не

вимовляючи вголос жодного слова: і зможуть хоч ціле життя нічогісінько не їсти — крім, звичайно, морозива та інших смачних речей; якщо з’являться неймовірні й небувалі винаходи, такі, що ми зараз і уявити собі не можемо, — ви напевно відразу ж здогадаєтесь, що в усьому цьому брав участь Юрчиків дід.

А може, й сам Юрчик йому допомагав. Бо він давно вже вирішив завжди вчитися на п’ятірки, щоб стати вченим і допомагати дідові.

Поки він виросте й вивчиться, пройде немало часу. Але можете бути певні, що його мрії здійсняться, і вони з дідом довго працюватимуть вкупі. Адже зараз дід ще не зовсім старий, а до того часу, поки Юрчик підросте й дід постаріє, люди обов’язково винайдуть засоби, щоб знищити будь-які хвороби й продовжити людське життя.

До нас дійшла чутка, що Юрчиків дід навіть зараз вже працює над таким винаходом, щоб люди взагалі ніколи не старіли і не вмирали.

Але не всі люди, а тільки хороші. Такі, які за все своє життя нікого не покривдили і не заподіяли нікому жодного лиха.

Ото вже буде чудовий винахід, найкращий з усіх!

Тоді кожен, кому заманеться смикнути дівчинку за кіску, образити товариша або принести з школи двійку і тим гірко засмутити своїх батьків, — кожен такий шибеник мимоволі добренько поміркує, перш ніж оте робити, бо кому ж таки охота прикорочувати собі життя!..

А різні злодії, шпигуни, капіталісти та фашисти, палії війни — всі ті, хто тільки те й робить, що чинить людям лихо?!. Їм вже напевно доведеться або раз назавжди кінчати з своїми чорними справами, або згинути.

Хоча треба сказати, що навіть і без отого чудодійного винаходу вся така людська нечисть рано чи пізно буде знищена. Справедливість і добро все одно візьмуть гору над злом, рано чи пізно. І всі хороші люди на світі намагаються, щоб це сталось якнайраніше.

Та годі вже, час кінчати книжку!.. Багато ще є про що розмовляти, але все те вже безпосередньо не стосується хлопчика Юрчика та його діда.

Отже, до побачення, любі читачі! Спасибі за увагу!